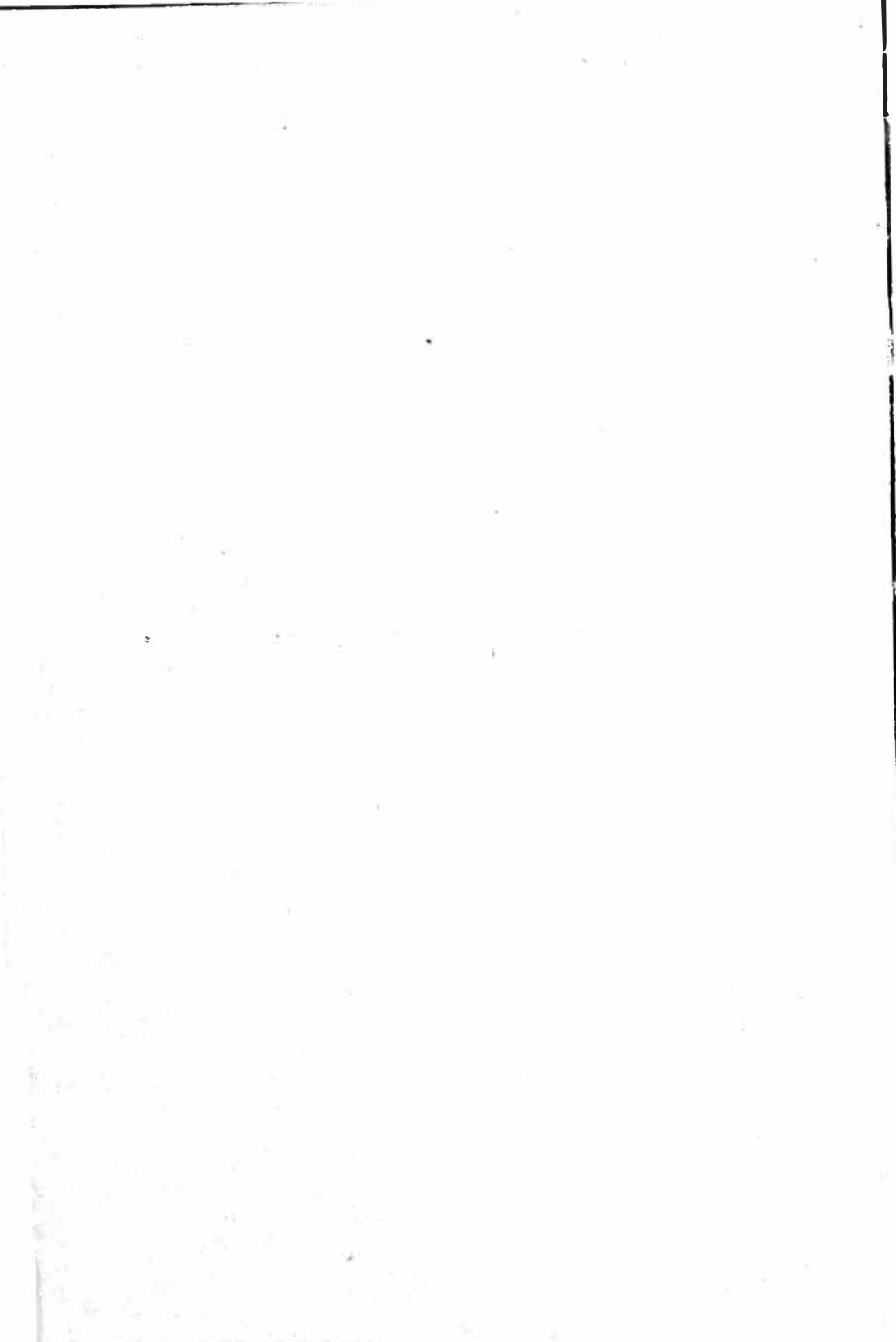

M a k á r J á n o s :

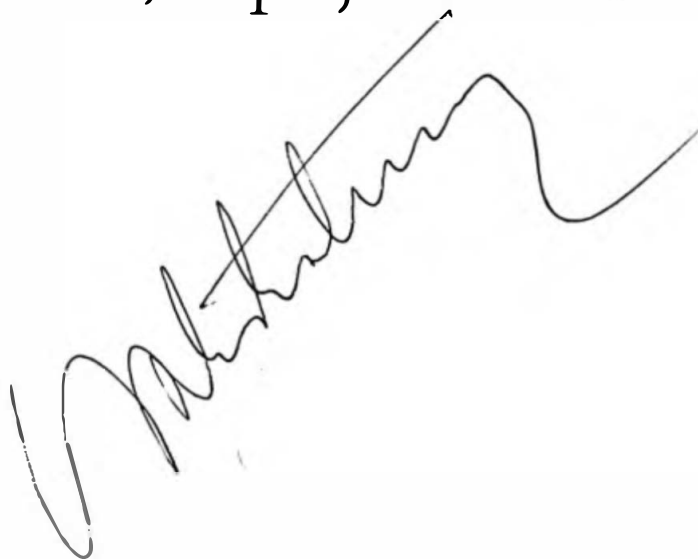
**A SZOKOLYAI
REFORMÁTUS EGYHÁZ
TÖRTÉNETE, NÉPRAJZA**

**A SZERZŐ KIADÁSA
NEW BRUNSWICK, 1965**

Makár János:

**A Szokolyai Református Egyház
története, néprajza**

A large, handwritten signature in black ink, slanted downwards from left to right. The signature is highly stylized and cursive, appearing to read 'Makár János'.

**A SZERZŐ KIADÁSA
NEW BRUNSWICK, 1965**

Copyright 1965

Minden jog fenntartva.

*Ajánlom a Szokolyai Református Egyház híveinek,
ezzel az áldott Igével: "De mi nem vagyunk meg-
hátrálás emberei, hogy elveszünk, hanem hitéi,
hogy életet nyerjünk."*

Zsidók: 10: 39.

ELŐSZÓ

Hálát adok szivemben Istennek, hogy régi vágyam valóra válhatott s volt kedves egyházam történetét sok nehézségekkel küzdve megírhattam és kinyomathattam.

Az anyagot odahaza kezdtem gyűjtögetni régi anyakönyvekből, számadási és jegyzőkönyvekből.

Az adatgyűjtés hosszadalmas, figyelmes és körültekintő munka s eredménye lett egy gépelt kézirat, melyet Dr. Révész Imre püspök dicséretben részesített. Eljövetelemkor ez a kézirat az egyház birtokában maradt, melyről később *Magyar* László pilismaróti lelkipásztor jóvoltából kaptam egy másolati példányt.

Anyagom rendezése és megírása közben éreztem, hogy mennyi nehézség áll előttem s mily káros, hogy most megszűnő vagyok a forrásoktól! A történetíró is úgy van, mint a régész: a munka, ásás közben bukkan újabb és újabb leletre – adatra. Előlem igen elzárattak ezek a lehetőségek.

Igyekeztem a körülményekhez képest munkámat elvégezni s vele szolgálni az ugynevezett hazai "*mozaik egyháztörténetírás*"-nak, mely egyetemes egyháztörténetünk szerkesztésének része.

Köszönetet mondok itt: *Nagy* Lajos verőcei, *Nagy* Zoltán diósjenei, *Szabó* Sándor szokoljai, *Magyar* László pilismaróti lelkipásztoroknak, valamint *Mányoky* Vilma budapesti tanárnőnek, R. Olli Istvánnak és *Tar* Eszternek (Szokolya) segítségükért és adatszolgáltatásukért.

Munkámra adjon Isten áldást s akiknek szántam: a szokoljaiaknak pedig sok hitből fakadó gyümölcsöt.

A kegyelem Istene legyen mindnyájunkkal!

Franklin, 1965, augusztus 21.

MAKÁR JÁNOS
ref. lelkipásztor.

TARTALOM

Előszó	4
I.) A Drégelypalánki Egyházmegye történetének rövid ismertetése	7
1.) Esperesek szolgálati ideje	8
2.) Statisztikai adatok	9
II.) A Szokolyai Református Egyház története	13
1.) A helység neve	13
2.) A község leírása	14
3.) Szokolya rövid történeti ismertetése	15
4.) Lelkipásztorok neve és szolgálati ideje	17
5.) Az egyház élete a lelkipásztori szolgálat tükrében	18
6.) Lelkipásztorok családi adatai	33
7.) Szokolyai református iskola és tanítói	36
8.) Államosítás előtt működő tanítók életrajzi adatai	39
9.) Gyülekezeti ébredés	40
10.) Szokolyai baptisták	41
11.) Szokolya két nagy fia	42
12.) A szokolyai templom	44
III.) Néprajzi mozaikok	49
1.) Építkezés	49
2.) Foglalkozás	50
3.) Ruházkodás	52
4.) Étkezés	59
5.) Osztályok	61
6.) Szaporodás	61
7.) Élő családok — kihalt családok	62
8.) Keresztelés	62
9.) Házasságkötés	63
10.) Temetés	65
11.) Falusi ünnepek	66
12.) Köszöntés — megszólítás	68
13.) Népszokások	69
14.) Népköltészet — népzene	69
15.) Falusi doktorok — falusi gyógymódok	69
16.) A szokolyai népfajta	70

I.)

A DRÉGELYPALÁNKI EGYHÁZMEGYE TÖRTÉNETÉNEK RÖVID ISMERTETÉSE

Amint egy cseppben benne van a tenger, úgy a kis Drégelypalánki Egyházmegye történetében benne van a hazai magyar Református Egyház története összesűrűsítve s szemlélhetjük az egyházakat s egyben magyar fajt pusztító munkát, mit a Kathlikus Egyház az osztrák kormánnyal karöltve végzett a XVII. és XVIII. századokban.

A Felsődunamelléki Egyházkerület (Superintendentia Ultra-Danubiana) az 1592-ben *Galántán* rendezett zsinaton alakult meg,¹ ehez csatlakozott a Drégelypalánki Tractus 1617 táján, mert az 1617-i komjáti zsinat a pozsonyi országgyűlésre delegálta *Beregi* Andrást, kinek esperességét maga *Esze* Tamás is valószínűnek tekinti.² Ennek az egyházmegyének a gyülekezetei az *Ipoly* folyó mentén és a tőle délre lévő részekén helyezkedtek el három megye területén: 1.) *Hont* megyében: *Helemba*, *Ipolybél*, *Ipolypásztó*, *Garamkövesd*, *Nagymaros*, *Palánk*, *Peröcsény*, *Szob*, *Szokolya*, *Vámosmikola*, 2.) *Nógrád* megyében: *Balassagyarmat*, *Diósjenő*, *Fülek*, *Losonc*, *Nagyoroszi*, *Nógrád*, *Nógrádverőce*, *Nőtincs*, *Petény*, *Rétság*, *Szécsény*, 3.) *Esztergom* megyében: *Dömös* és *Pilismarót*.³

Virágzó gyülekezeteit az ellenreformáció pusztító százada erősen támadta, sorvasztotta; a pozsonyi vértörvényszékre idézte: *Literáti Máté* balassagyarmati és *Miskolczi Bodnár Mihály* füleki vértanu prédikátorokat.⁴ Volt idő, mikor *Oroszi István* esperes Nagymarosról az egyház elfoglalása után elüzetvén *Bátorkeszin* talált menedéket s innen igazgatta egyszerre két traktusát: a drégelypalánkit és komáromit.⁵

A katolikuság halálos nyomása alól a XVIII. század eleji Rákóczi szabadságharc szabadította ki ezeket az egyházakat; a 23 ekléziából ekkor még csak 3 pusztult el: *Balassagyarmat*, *Drégelypalánk* és *Nógrád*,⁶ a többiek még egyszer újraéledtek egy kevés időre, hogy 30 év múlva a *szatmári békekötés* után elpusztuljanak a Katholikus Egyház üldözésére, a földesur nyomására, térítgetésére; a *tótokat* (*Szob*, *Garamkövesd*, *Kóspallag* 1720) és *németeket* (*Nagymaros*, *Kismaros*, *Vámosmikola* 1735) betelepítő Habsburg-politika hatására.

1.) *Protestáns Szemle*. 1903 évf. 219-25. 11.

2.) *Esze* Tamás: *Egyháztörténet*. 1944. 3. 4. Füzet. 239. 1.

Nevét a Drégely vára alatti községtől (ma is Drégelypalánk) nyerte, melyet a nógrádi bég annakidején földpalánkkal vetett körül. Idők folyamán a traktust hívták nógrádinak és szokolyainak is, hivatalos használatba és köztudatba a "drégelypalánki" ment át.

3.) U. ott.: 235. 1.

4.) U. ott.: 248-50. 11.

5.) U. ott.: 241-43. 11.

6.) U. ott.: 258. 1.

A magyar kálvinizmus nemzeti erejét mutatja az, hogy a *Tiirelmi Rendelet* (1781) a halálraitéltségből még 3 gyülekezetet fel tudot támasztani: *Nagymaros*, *Nógrádverőce*, *Pilismarót* és mint leányegyházat: *Dömöst*. A XVIII. század végén a Drégelypalánki Egyházmegye eklézsiái már csak ezek: *Diósjenő*, *Ipolypásztó*, *Losonc*, *Nagymaros*, *Nógrádverőce*, *Perőcsény*, *Pilismarót* és *Szokolya*.⁷ Csoda, hogy teljesen meg nem semmisültek a katolikus vallásüldözés és elnémetesítő állampolitika nyomása alatt!

Ugyanilyen csapásokat szenvedtek el Kerülete többi egyházmegyéi is.⁸ *Száki János* püspök 1675 márciusában meghalt, széke üresen maradt 38 esztendeig, egyszerűen nem lehetett betölteni. Mikor *I. József* 1708 április 14.-én a pozsonyi országgyűlésen biztosította a három bevett vallás gyakorlatát megkezdődtek a püspökválaszátsi előkészületek, felhiva a gyülekezeteket szavazatuk leadására, melynek eredményeként 1711 november 4.-én *Szomódon* (Komárom m.) *Magyari Kossa Pétert* megválasztották s az 1713 április 2.-án *Kocson* (Komárom m.) tartott zsinaton be is iktatták.⁹

A Felsődunamelléki Egyházkerület ezután még 23 évig létezett: az 1736 június 29.-én *Peremartonban* (Veszprém m.) tartott zsinaton egyesült a két kerület *Major Kotsi István* püspöksége alatt. Egy ideig így irták: "*Universa Societa Superintendentialis Trans et Cis Danubiana*."¹⁰ Majd a Dunántuli Egyházkerület nevet vette fel.

7.) U. ott.: 258-59. 11.

8.) A Felsődunamelléki Egyházkerület egyházmegyéi voltak: 1.) samarjai, 2.) komáromi, 3.) barsi vagy Lévai, 4.) komjáti, 5.) drégelypalánki.

9.) *Tatai Venerabilis Tractus Protocolluma. I. 2. Tomus, 5-19 11. A Tatai Egyházmegye Esperesi Hivatalában.*

10.) U. ott.: 67-71, 79. 11.

1.) ESPERESEK SZOLGÁLATI IDEJE

A Drégelypalánki Egyházmegyének közel három és félévszázados működése alatt 28 esperese volt. Az esperesek pontos szolgálati idejét nem tudom adni, különösen vonatkozik ez a XVI. és XVII. századokra. A szolgálati idő megállapításánál támaszkodtam *Zoványi Jenő* adataira, valamint *Nagy Zoltán* diósjenei, *Nagy Lajos* nógrádverőcei és *Magyar László* pilismaróti lelkipásztorok adatszolgáltatásaira, melyeket a régibb és újabb drégelypalánki egyházmegyei Jegyzőkönyvek alapján közöltek velem. Ime az esperesek és működési idejük.

<i>Beregi András</i>	1617
<i>Csepregi Mátyás</i> , drégelypalánki lp.	1623–1632
<i>Kemenczei Gergely</i> , nagyoroszfalvi lp.	1648
<i>Varsányi Kovács Mátyás</i> , szokolyai lp.	1650–1654
<i>Miskolczi Mihály</i> , füleki lp.	1674
<i>Szentpéteri Hodor János</i> , lp.	1702
<i>Oroszi István</i> , bátorkeszi, madari lp.	1711

<i>Mányoki János</i> , diósjenei lp.	1712–1728	
<i>Bogdányi Márton</i> , losonczyi lp.	1728–1729	
<i>Miskolczy Szigárdó János</i> , losonczyi lp.	1730–1736	
<i>Téglási János</i> , losonczyi lp.	1742–1752	
<i>Paksi Kis András</i> , losonczyi lp.	1753–1761	
<i>Széplaki Pál</i> , losonczyi lp.	1762–1789	
<i>Kármán József</i> , losonczyi lp.	1790–1794	
<i>Balogh Mihály</i> , perőcsényi lp.	1795–1807	
<i>Szalai Mihály</i> , szokolyai lp.	1820–1827	
<i>Lukácsi Mihály</i> , losonczyi lp.	1833	
<i>Molnár Ferenc</i> , pilismaróti lp.	1837–1845	
<i>Nagy József</i> , losonczyi lp.	1846–1853	
<i>Nagy Mihály</i> , diósjenei lp.	1853–1863	
<i>Kovács Sebestény József</i> , ipolypásztói lp.	1863–1882	
<i>Gegus Nándor</i> , pilismaróti lp.	1883–1885	
<i>Nagy Gedeon</i> , diósjenei lp.	1886–1903	
<i>Oroszy Jenő</i> , nógrádverőcei lp.	1903–1913	december 17.
<i>Juhász Lajos</i> , perőcsényi lp.	1914–1921	
<i>Nagy István</i> , szokolyai lp.	1922–1940	julius 17.
<i>Labancz László</i> , nagymarosi lp.	1941 január 1–1950	december 14.
<i>Kovács Sebestény József</i> , perőcsényi lp.	1951 január 1–1952	junius 26.

Zoványi Jenő: A magyarországi Protestánsizmus történetéből. Bpest. 1940. Theologiai Lexikon.

2.) STATISZTIKAI ADATOK

Az ellenreformáció és a XVIII. század vallásüldözése, tértitgetése igen lecsökkentette Drégelypalánk kálvinista népességének számát, a magyarországi Református Egyház legkisebb egyházmegyéjévé lett, de kicsiségében is igyekezett megállni a harcot s a magyarság végvára lenni a felvidéki részekben..

Statistikai adatokat közvetlen a Türelmi Rendelet után nem tudok közölni.

Egy évszázaddal később azonban van adat birtokban az egyházmegye népességére vonatkozólag. Eszerint 8 anyaegyház van:

1.) Diós-Jenő	Lélekszám: 1,293	Született: 59	Meghalt: 39
2.) Ipolypásztó	" 625	" 30	" 31
3.) Losoncz	" 470	" 16	" 17
4.) Nagymaros	" 178	" 7	" 4
5.) Perőcsény	" 932	" 29	" 51
6.) Pilismarót	" 568	" 19	" 4
7.) Szokola	" 950	" 34	" 37
8.) Verőtze	" 600	" 19	" 15
	5,616	213	198

Leányegyházak:

Ipolypásztó: Bél	"	186	"	8	"	5
Pilismarót: Dömös	"	174	"	9	"	5
		<hr/>		<hr/>		<hr/>
		5,976		230		208

Fiókegyházak:

Ipolypásztó: Szakállós	"	62
Vámosmikola	"	45
Pilismarót: Esztergom		
Párkánnyal	"	256
Szob	"	34
		<hr/>

Összlélekszám 1878-ban 6,373

Tanítók száma: 10

Tanulók száma: 712

Vagyon kiutatás nincs.¹

Az első világháború előtt 1907-ben van 8 anyaegyház, 3 leányegyház, rendes lelkipásztor 7, segédlelkész 4, tanító 11, tanítónő 1, ideiglenes tanító 2. Tankötelesek száma: 1,161. Hívek lélekszáma: 7,347. Születések száma: 227, halálozásoké: 177.

Az egyházmegye ingatlan vagyona: 606.495 korona.

Ingóságok, pénzek: 165.195.81 korona.

Kamatkozó tőkék: 142.207.56 korona.²

Alig 30 év leforgása alatt majdnem ezer lélekel szaporodik az egyházmegye s a tankötelesek száma majdnem félezerrel.

A második világháború alatt, 1943-ban:

Anyae gyház van	10
(Balassagyarmat, Diósjenő, Ipolypásztó, Losoncz, Nagymaros, Nógrádverőcze, Perőcsény, Pilismarót, Salgótarján, Szokolya.)	
Leányegyház	3
(Dömös, Fülek, Ipolyság.)	
Missziói egyház	1
(Rétság.)	
Rendes lelkész	12
Segédlelkész	7
Lélekszám	10,192
Tanítók	15
Tankötelesek száma	1,145

1.) Pilismaróti Ref. Egyház Jegyzőkönyvéből. Magyar László lp. adatai alapján.

2.) U. ott.

Tehát ha ismét egy 30 éves periódust veszünk nagy szaporodást látunk az egyházmegye lélekszámában, még akkor is, ha levesszük: Fülek, Ipolyság, Ipolypásztó, Losoncz, Ipolybél lélekszámát!

Az egyházmegye gyülekezeteinek ingó és ingatlan vagyon értéke	1.478.795.99	Pengő
Az egyház tulajdonát képező ingatlanokból		
használt az egyház	830 kh.	1,222 öl
lelkész	149 kh.	21 öl
tanító	61 kh.	1,071 öl
Az egyházak bevétel volt pénzben	31.483.29	P
gabonában	278.78	HL. ³

Mindczek az adatok világosan mutatják, hogy kicsiségében is erős, életképes egyházmegye volt, közegyházi kivetéseknek Kerület és Konvent felé mindig pontosan és hűségesen eleget tett, míg tiszántuli nagy egyházmegyék nagy gyülekezetei folyton adóssággal küzdöttek.

A második világháború utáni egyházpolitikánk megszüntette ezt a nagymultu egyházmegyét, melynek a területén, Losonczon, majdnem kétszáz évig volt közép, sőt főiskolai fokon tanítás. (1666–1869). Beolvastották 1952 jun. 26.-án gyülekezeteit az Északpesti Egyházmegyébe; Pilismarót és Dömös a Komáromi Egyházmegyéhez került. Dicső multja, hősi harca mindenkit arra kötelez, hogy halottaiból ismét feltámasztásuk s szerves része legyen Dunántulnak.

3.) Drégelypalánki Egyházmegye Jegyzőkönyve, 1943. Összeállította, kinyomatta: Antal Zoltán, bgyarmati lelképásztor, ehmei főjegyző.

II.)

A SZOKOLYAI REFORMÁTUS EGYHÁZ TÖRTÉNETE

1.) A HELYSÉG NEVE

A név sokakat megtéveszthet s első pillanatra hajlandók vagyunk szláv eredetre gondolni a "szokol" szó után. Ez esetben "szokol"-a az "a" birtokos személyrag s azt jelenti, hogy a földesur solymásztelepe.¹

Figyelmesebb vizsgálódással azonban rájövünk, hogy itt egyáltalán nem lehet szláv hatásról vagy átvételről szó.

Évszázadok folyamán két neve volt: 1.) *Sokol, Zokola, Zakolya* és 2.) *Martinam* vagy *Martnau*. A *Zokola* honosodott meg *Szokola* népies változatban, nyelvtani helyesírás szerint ma: *Szokolya*.

Elemezzük csak egy kicsit ezeket a neveket s érdekes eredményekre jutunk.

Nézzük csak a *Szokolát*. A "szok" szógyökerhez kapcsolódik az "ol" rag. A rag igeképző. Aki végzi a "szok"-ást, az "szokol", mint pl. táncal foglalkozik, az táncol. Rémlik nekem, hogy Somogyban még az én serdülő koromban is (1920) így kérdezte egyik a másikat: "Hova szokol járni?" A szokolyai nép ajkán még máig is él egy ősi szójáték: "Szokola szokj oda."²

Szokolya magyar neve mellett bizonyít az esztergomi primási levéltári okmányokon szereplő "*Zakolya*" név is. Kur Géza³ szerint a szó gyökere: "zak" azonos az esztruszk: "zak" szóval, ami megfontoltan kiválasztottat, jól megtekintettet jelentett s mint ilyent nem nehéz vonatkoztatni a viznél (ez esetben Duna) ottmaradni alkalmas dombok s partszletekre, amelyek azután odaszoktatták az embereket.

A másik név: *Martinam* vagy *Martnau*.

Az előbbi az egyház urvacsorai kelyhén olvasható 1598-ból. A "Mart", "Martin" ősi magyar szavak, jelentésük "part", "parton". Ez esetben Duna parton, Duna közelében lévő hely. Sok helyen még ma is él a nép ajkán az előbbi két szó.

1.) Dr. Cserhalmi Mihály budapesti oroszszakos tanár szláv eredetre gondol.

2.) A régi rektorválasztásokkal kapcsolatban fentmaradt a következő gunyrim: "Ha Szokolán meg nem szokol, Orosziban vár a pokol."

3.) Kur Géza. ny. lelkipásztor, történetíró és nyelvész, a Fáklya tudományos folyóirat szerkesztője és kiadója. Warren, Ohio.

Kur szerint: "A Martinam szó kétségtelenül téves, ha a szónak latin kiképzését keressük, mert a "de" praepositio ablativust vonz, tehát fel kell tételeznünk, hogy tévedésből irtak az "e" helyett "m"-et, vagy pedig (és ezt tartom valószínűbbnek) a "Martinam" szót magyarul irták le és azon semmit sem változtatva tették elébe a latin szöveg kedvéért a "de" praepositiot. A szót *Kur* így bontja részeire: "Mart" megtelepülési hely – "in" rag, mint a magyarban, on, en, in, ön és "am" tulajdonító rag, mint a magyarban pl.: házam.

A község 1598-ból eredő pecsétjén szerepelt a *Martnau* név: "Sigillum S. Georgii de P (ago) Martnau." A historia Domus Parochiae Veröcensis írója s mások is hajlandók németnek venni a szót, pedig nem az.

Amint láttuk *Kur* szerint "Mart" part, de településre alkalmas hely is, mondhatnánk "szállás", (lásd az ősmagyaroknál) a hozzácsatolt "nau" az esztruszkban: "nyáj". Lehet így fordítani: nyájszállás. Az ősi pásztor-kodó élet emlékeit őrzik még ma is egyes delelők és határrészek nevei: Olhegy, Megháló, Disznóárok, Disznóólak, Szélesmező, Nádaskut, Kanászház.

A pecsét feliratát így adhatnám vissza szabadon: *Nyájszállás*, vagy *Mart* (Marton) község Szent György pecsété.⁴ Ha figyelembe vesszük a közelében fekvő két *Maros* (Nagymaros és Kismaros) nevét, igazoltnak látjuk ősmagyar néveredetét: *Mar-os*, a *mar* a partot jelzi, amit a Duna nem *mart*, öntött el: lakóhelyül alkalmas. Körülötte magyar településekre valló helynevek vannak, mint pl.: *Kóspallag*, *Berkenye*, *Jenő*, *Verőce*.

4.) Hazánkban sok családnév: Marton. de van helységnév is: Martonvásár, Nagymarton, Csurgó mellett (Somogy) és Peremarton (Veszprém m.) stb.

2.) A KÖZSÉG LEIRÁSA

Csonka-Magyarország északnyugati peremén húzódó *Börzsöny* hegység lábánál fekszik, szép kies helyen: *Váctól* körülbelül 15 kilométerre, nyugatra, a Duna vonala mellett. Kismarostól 6 kilométerre északra.

A második világháború előtt lakosainak száma 2,000, ebből 1,250 református vallású, 700 római katolikus és 50 baptista.

Jómódu magyar község, melynek szorgalmas lakói földmíveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. A második világháború végéig megőrizték népviseletüket.

A község területe majd 11,000 kataszteri hold: szántó és erdőség.¹

1.) Szokolya pontos területe: 10,976 kat. hold; ebből 7,000 kat. hold Urbéri erdő, a többi szántó, rét és legelő.

Kőbányáiban építéshez, utépítéshez kiváló minőségű követ termeltek,² van vasbányája, mely most nincs üzemben.³

Szokolya közelében fekszik *Királyrét* szép kirándulóhely üdülővel és *Nagyhideghegy* jól felszerelt kétemeletes, modern turistaházzal, sípályával.

- 2.) Raffa János adatai szerint a községben és határában terül el egy 7.000 kat. holdas erdőbirtok, mely régen herceg Eszterházy Pálé volt. (1850.) A tagosítás idejében, 1862-ben Schmidt Ferenc vette meg, majd tőle gróf Francken Sierstroppf Henrik porosz nagy birtokos, kinek halála után (1917) az örökös eladták egy Budapesti Banknak, mely Jánospusztai Uradalom R.T. nevet adta neki. A Banktól Czeczoviczka Emil vásárolta meg 1918. akitől Hofer Cuno svájci diplomata vette át, 1924-ben. Hofer az előbbi nevet Királyréti Uradalom és ipartelepek R.T. változtatta s a lakott telep nevét Jánospusztáról, Királyrétre. A gróf Francken Sierstroppf által létesített kőbányákat (ő építette a villanytelepet is Nagymaroson 1914) Hofer modernül felszerelte: drótkötélpályán szállította az 5 km. lévő Inóczy kőbányából a követ a Paphegyi közüzdához és hengerművekhez. A kőbányákban és melléküzemekben 300 munkás dolgozott, napi teljesítmény volt 70 MÁV vagon feldolgozott kő, mely Paphegytől Nógrádverőcég, a dunai és vasuti rakodóállomásig 10 km. iparvágányon kocsikban kismozdonyok vontatásával jutott el. A kőbányából I. osztályu andezit követ termeltek ki, mely oly jó minőségű volt, hogy még külföldre is szállították, mint zuzalék anyagot, melyet a bituminos utak készítéséhez használtak fel. Hofer tragikus halála után fia: Károly és Marcel elherdálták a birtokot: a "Paphegy" nevű 1.800 holdas részt a Gazdák Biztosító Szövetkezete, a "Darabos" 2.000 holdas erdőrészt gróf Hadik Antalné, szül. Gschwindt Edith (1940), a "Szőlőhegy" 400 holdas darabot a szokolyai gazdák s a többi erdőrészt Királyréti Uradalom és Ipartelepek R.T. néven (1941) Schmidt Richárd (Schmidt és Császár Malom) vették meg. A teljes kiárúsítás előtt a Hofer fiúk kielégítették a Királyréten lakó 24 telepes családot (1770 hozta Szászországból az akkori birtokos), behozva Szokolyára 1941-ben, átalakítva a szokolyai svájci istállót lakóházakká s azt nekik adták ingyen, meg 2 kat. hold földet és Szokolyán lévő 200 kat. hold földet jutányos fizetési feltételekkel.
- 3.) Dr. Vastagh Gábor: A szokolyahalt vasgyártás története. Bp. 1960. Szokolyahuta (ma Királyrét) a multban vaskohászat színhelye volt. Már 1700-ban bányásztak itt vasat az Eszterházy család égisze alatt, az engedély 1700 április 23-1 keletű, oly bőséges a lelet, hogy az egyik kiküldött német tudós szerint "veszélyeztetheti a többi tartomány vasérc készletének feldolgozását is." A másik bánya nyoma az Olhegyen van. Weisz Manfréd kutatott itt 1942-44-ben, egyesek szerint 14 százalék, sőt 64 százalék a vasérc. A világháború miatt abbamaradt a termelés.

3.) SZOKOLYA RÖVID TÖRTÉNETI ISMERTETÉSE

Téved a *Historia Domus Parochiae Veröcensis* írója, mikor azt állítja, hogy Szokolyára az *Árpádok* (Börzsönybe és Nagymarosra is) szászokat telepítettek.¹ A honfoglaló magyarság majdnem az ezeréves határig megszállta az ország területeit. Minket most csak az északnyugati Felvidék érdekel s Dr. Haiczl Kálmán szerint: a magyarság térfoglalása már az első évszázadok folyamán Nyitra vármegyében a Morva határig, Trencsén északi határáig és Turócig terjed... ugyanigy kétségtelen, hogy Bars megyében Garamkeresztig, Hontban pedig Selmecebányáig.² Tehát Szokolyán magyarok laktak. Az lehet, hogy később a földesurak, idegen nemzetiségűeket telepítettek be: németeket és tótokat az uradalom munkásaiként, de nem a faluba, hanem az uradalom területérc, vagy 3 kilométerre a községtől. A magyar település mellett szól a ma is használatos határüzlők nevei.³

Neve ezidőben *Sokol*, *Zokol*, *Zokola*, lehetett és semmicsetre sem Martnau, mert *Bakács* István kutató szerint is a mohácsivész előtt nincs sehöl ez a név.

1.) *Historia Domus Parochiae Veröcensis ab anno 1890.*

2.) Dr. Haiczl Kálmán: A magyarság ősi településének határai a nyugati Felvidéken. 1943. 32. 1.

3.) Prűcskös, Hosszu, Dobogó, Szélesmező, Akasztóhegy, Hegypó, Társa, Istenlajt. Fő-lőstökőmoldal, Szakoshegy, Hegyesföld, Szárazfák, Bóna, Mészkemencék, Sorkörtélyes, Bükkmelléke, Arkokkőze stb.

A hagyomány szerint a község mellett lévő *Paphegyen* János lovagok laktak, a hegy alatt nagy barlangok, dézsmapincék voltak, az öregek ma is tudnak róla, állítólag a tatárjárás idején buvóhelyül használták a lakosok. A *Paphegyen* ma is láthatók a régi kolostor nyomai s az odavezető ut neve: *Váralja*. Ebből az időből nincs adatunk, mélyen rejtőzködnek valahol a primási levéltárban.

Az első nyom 1186-ból való: III. Orbán pápa "*Ecclesia sanctae Mariae de Sokol*" néven főhatósága alá rendelte.⁴

Neve előfordul több okmányon: 1265-ből származó okmányon "*Datum prope monasterium Zokol*" és 1280-ból "*Zokola*".⁵

Zsigmond király 1386-ból való adománylevele említi.⁶

Közelebbi pozitívumot az esztergomi káptalan 1397.-i Visitációjából tudunk meg, melyszerint: "*Plebanus de Zakolya ex antiqua dispositionis omni anno in festo S. Martini Episcopi et Confessoris tenetur ipsi lectori salvere unam Marcam puri argenti, et hoc oro quarta, quam lector habere deberet, ex decimus vini et frumcuti, de dicta Zakolya, quam ipse plebanus percipit.*"⁷

Gara nádor idejében, 1429-ben, mint kiváltságos hely szerepel *Zakolya*, az esztergomi érsekséghez tartozik, lakói vámot nem fizetnek.⁸

1433-ban a cseh husziták a Zsitvavölgyén át eljutottak a Garam völgyén Léváig,⁹ sőt tovább,¹⁰ igen tartja a hagyomány, hogy Szokolyán is voltak s a régi templomot husziták építették.¹¹ Persze ez nem igaz.

Bakács István szerint 1437-től a helység *Léva* tartozéka s sorsa egy e város történetével, melyet egykor a Cseh, Losonczy, Ország, Széchenyi, Podmaniczky, majd az Eszterházy családok birtokoltak.

Dr. *Haiczl* szerint a király 1506. január 7.-én meghagyta a garam-szentbenedeki konventnek, hogy *Haraszthy Ferencet* és nejét: *Annát*, *Lévay Cseh János* fia *Zsiga* lévai uradalma és összes tartozékai birtokának felébe iktassák be. Az uradalom tartozékait is felsorolja: *Léva* város, *Kelecsény* . . . *Jenő* és *Szokolya Nógrádban*.¹²

A törökhódoltság idején, az 1559-i defter szerint *Váchoz* tartozott és 60 portája volt.¹³

1560 szeptember 13.-án a királyi adományozólevél a ruszkai *Dob* család mindkétnebeli ágának és örökösének juttatta.¹⁴

- 4.) Knauz: *Magyar Sion*, I. 131. 1.
 - 5.) *Fejér*: *Codex Diplom.* V. kötet 3. r. 671. 1.
 - 6.) *Batthyányi*: *Leges Ecclesiasticae*. III. 311. 1.
 - 7.) U. ott.
 - 8.) *Fejér*: I. m., X. kötet 6 r. 585 kk.
 - 9.) *Dr. Tóth Szabó Pál*: A cseh huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon. 1917. 108. 1.
 - 10.) *Reformátusok Lapja*, VII. évf. 48. szám.
 - 11.) *Kubinyi-Vahot*: Magyarország és Erdély képekben. Pest. 1854. 132. 1.
 - 12.) *Dr. Halcz Kálmán*: *Léva* története a XVII. század végéig. 1934. 20. 1.
 - 13.) *Historia Domus Parochiae Veröcensis*.
 - 14.) *Dr. Haiczl*: *Léva* története a XVII. század végéig. 1934. II. 3. 1.
- Azon ne utközzünk meg, hogy a törökhódoltság idején a király vagy a földesur jogot formált olyan helységhez, vagy uradalomhoz, mely török fenhatóság alá tartozott, a helyzet fonákja az, hogy kétrészre kellett adót fizetnie a népnek. Az 1606-i zsitvatoroki békében a török elismerte a magyar földesur hatóságát, jobbágysággal szembeni jogait, de ő is megvette az adót.

Görög Mátyás esztergomi érseki helynök összeírásában is szerepelt 1562-ben: *D. Plebanus de Zakola absens, "non pertinebat adeum de Synodo romano Catholica."*¹ A reformációhoz pártolt. Ezt a feltevést igazolja az egyház legrégebb, ma is használatban lévő urvacsorai kelyhe, melyen a talpazat peremén ez a bevéssett felirat olvasható: "*De MARTINAM, ID EST ECCLESIAE ORTHODOXAE, ANNO 1598.*" A Historia Domus Parochiae Vercensis maliciózusan jegyzi meg: "*Szokolya kétségkívül egyike volt a heterodoxia kovászával korán szaturált közösségeknek.*"

Kétségtelen, hogy a reformáció hazánkban való elterjedésekor itt jó talajra talált. Talán a fentemlített plébános a terjesztője, ki "*már más vizü forrásokat izlelt meg*",² kinek halála vagy más helyre való távozása után, lehet, hogy éppen Pécsi János prédikátor vitte a hiveket a svájci reformációra át. A legrégebb anyakönyvi bejegyzés szerint Pécsi 1615-ben Szokolyán inár pap volt: 1598 és 1615 között nem oly nagy a távolság, hogy ez fel nem tételezhető.

1623 elején királyi rendeletre Koháry Péter Lévát lefoglalta a kincstár részére.³

1640-ben a király 180,000 Forintért Csáky László grófnak adományozta. A király adomány-levele így sorolja fel a lévai vár tartozékait: városok: Léva, Bars, Báth, helységek: Ludán, Fegyvernek . . . Szokolya.⁴

1663 tavaszán a török újra megszállta.⁵

II. Rákóczi Ferenc szabadságharca alatt a kurucok birtokában volt.⁶

Szokolya történetével, valamint az egyház történetével kapcsolatosan sok adatot elveszítettünk azáltal, hogy "*Fábián Öri Péter, aki szokolyai prédikátor volt 21 esztendeig s egyszersmind a Tractus nótáriusa, 1766. évben Vátzon pápistává lett*" s az egyház régi matrikuláját, melyben értékes feljegyzések voltak, "*ő sikkasztotta el.*"⁷

Az a próbálkozásom, hogy a váci püspöki könyvtárban kutassak a Fábián Öri által elvitt anyakönyv után, nem járt sikerrel.

1.) Péterffy S. Concilla II. 148-150. 1. Parochia Domus Eccl. Vercensis.

2.) U. ott.

3.) Dr. Halczl Kálmán: Léva története a XVII. század végéig. 1934. II. kötet. 39. 1.

4.) U. ott.

5.) U. ott. 71. 1.

6.) U. ott.

7.) Szokolyai Anyakönyv. Nagy Mihály lelkész bejegyzése.

4.) LELKIPÁSZTOROK NEVE ÉS SZOLGÁLATI IDEJE

Az egyház birtokában lévő legrégebb anyakönyv hiányosan őrizte meg a lelkészek neveit, több mint 150 esztendő ködbeveszett, csak találgatásokra szorulunk, pontosabb dátumokat csak 1759 június 1-től közölhetek anyakönyvek, jegyzőkönyvek és számadási könyvek alapján. Imé a lelkészi névsor:

1.) Pécsi János	1615	
2.) Bucsai Máté	1648	
3.) Varsányi Kovács Mátyás	cca 1650	–1654 Esperes is.
4.) Gere János		
5.) Neogradi János		
6.) Mányoki János	cca 1671	–1700
7.) Zombori János	cca 1701	–1709
8.) Szatmári Pál	cca 1710	–1720
9.) Gyarmati Angyal János	cca 1721	–1733
10.) Komáromi András	cca 1733	–1738
11.) Fábíán Öri Péter	1738	–1759
12.) Major István	1759 jun. 1	–1778 márc. 13
13.) Szalai Mihály	1778 márc. 19	–1827 szept. 7
14.) Nagy Mihály	1828 márc. 21	–1830 márc. 15
15.) Árkai Kantsur András	1830 márc. 21	–1849 aug. 22
16.) Kálnicki Pál	1849 dec. 20	–1897 febr. 21
17.) Nagy István	1897 márc. 15	–1941 febr. 9
18.) Makár János	1942 márc. 12	–1952 szept. 14

5.) AZ EGYHÁZ ÉLETE A LELKIPÁSZTORI SZOLGÁLAT TÜKRÉBEN

Boldogok azok a nemzetek, kik békében élhettek s a régi időkről bőven maradtak fenn írott feljegyzéseik. Ugyanezt nem mondhatjuk el mi, magyarok. Hazánk területén gyakran jártak idegen hadak, most csak 1600-as évekre gondolok: délen a török pusztított, ebben az évben foglalta el *Kanizsa* várát,¹ nyugaton, északon és keleten a német garázdálkodott, ki ellen *Bocskai* István folytatta a harcot, mely a *bécsi* békével zárult le. (1606).

Szokolya mint a Bocskai felszabadító harcától, mint *Buda* közelsége miatt a portyázó törököktől sokat szenvedett.² Ebben az időben prédikátor itt:

PÉCSI JÁNOS (1615)

A török egyik portyázása alkalmával felgyújtotta a templomot, melyet 1615-ben építettek fel, s ezt az eseményt bölcsen felírták az új templom mennyezetére, így megmaradt az utókor számára. A felirat így hangzik:

“A szokolai reformátusok Templomának Mennyezetin levő Inscriptiok. Anno 1615. u.m. Ezer hat száz tizenötödik Esztendőben, Pünkösdi havának 10-ik napján, ez az Isten Háza Pogány miatt való romlásából megépíttelett, Pécsi János prédikátorságában, Oskolamester Egyed Lőrincz. Főbiro Andorko György, T. bíró Kálmán János, Esküdtek Koczot

1.) Történeli Tár. 1880. 191. 1.

2.) A Historia Domus Parochiae szerint Bocskai vezére: Rédey törökökre juttatta a nógrádi várat.

*András, Lakati András, Pécs János, Agoston Tamás, Német Márton, Los Demeter, Szalma Vida Zakariás Polgárok. Hárto Tamás, Andorko János, Hibati András, Szorád György, Kovács Márton, Sinko Mátyás idejükben. Soli Deo Gloria Amen.”*³

Ez a felirat, melyet az anyakönyv őrzött meg, ékesen beszél Szokolya népének erős hitéről és élniakarásáról. Hogy Pécsi János 1615 előtt és után mennyi ideig volt itt lelkész, adat hiányában meg nem állapítható.

Pécsi előtti prédikátorok neveit nem ismerjük, utána következik:

BUCSI MATE
(1648-1650)

Thury Etele említi nevét a dátummal együtt, de egyéb adattal nem szolgál.⁴

VARSA NYI KOVÁCS MÁTYÁS
(1650-1654)

A jelzett időközben szokolyai prédikátor s egyben a drégelypalánki traktus esperese, működéséről nem tudunk semmit.⁵

3.) Szokolyai Anyakönyv.

4.) Thury Etele: A dunántúli Református Egyházkerület története, Pépa. 459. 1.

5.) U. ott.: 456-58. 1. Később Peröcsénybe ment prédikátornak.

GERE JÁNOS és NEOGRÁDI JÁNOS

Prédikátorsága pedig teljesen ködbevész, a legrégibb anyakönyv csak a nevüket említi. Az 1663. évi török megszállás bizonyára sok pusztítással járt, mely elöl a lakóság a Börzsöny rengetegeibe menekülhetett. A Dunamente volt a császári katonák felvonulási útja: *Lotharingiai* Károly fővezér 1684-ben elfoglalta Visegrádot, átkelt a Dunán és Nógrád-Verőcénél június 27.-én szétverte a török sereget. Vác visszafoglalása után Pest felé mentek, de a védtelenül hagyott Vácot és Verőcét a visszatérő török felgyújtotta és elpusztította. Lehetetlen, hogy a közelben fekvő Szokolyára a harcok és dúlások kirezgései ne jutottak volna el.

MANYOKI JÁNOS
(1671-1700)

Nemes származása, a Tolna megyei *Mányokról* eredt családfája, mely címerét 1643 május 6.-án kapta III. Ferdinánd királytól.¹ Mányoki Debrecenben járt teológiára (1662 táján),² később tanulmányait *Leydenben*, majd Franekerben (1668, 1669) folytatta.³ Külföldről 1670

1.) Dr. Lázár Béla: Mányoki Adám élete és művészete. Budapest. 1933. 1-11. 1.

2.) U. ott.

3.) Historische Commssie der Rijksuniversiteit te Leiden: Mányoki, Johannes, Hungarus, 24 (years), T (Theology), inscribed by the Rector Magnificus Johannes Coccejus on 16-11-1668. — O.C.D. Idenburg-Siegenbeek van Heukeiom közlése.

őszén jött haza, valószínű 1671-ben hívták meg Szokolyára prédikátornak; 1672-ben feleségül vette *Deli Katalint*.⁴ Egy év múlva született *Ádám* fiuk, a világhírű festőművész.⁵

Szokolya abban az időben sokat szenvedett, hol a török, hol a labanc támadásoktól; a kurucok felszabadító harcai sem kimélték meg. Ádám 5 éves volt, mikor Thököly 1678-ban a kurucok vezére lett.⁶ Mikor Szobieszki lengyel király csapatai 1683-ban elfoglalták a szomszédos *Nógrád* várát,⁷ feldúlták a környező falvakat, így Szokolyát is: pap és gyülekezet menekültek. Mányoki *Komárom* várában talált előbb menedéket, majd később *Győrben*, itt ismerkedett meg *Doelfer János* Antal tábornokkal, ki a nagy családú Mányokin sajnálkozóvan (két fiu és négy leány), idősebb fiát. Ádámtól örökbefogadta s neveltette.⁸

Mányoki nem sokáig tartózkodhatott Győrben, visszatért Szokolyára, hol a harcok után volt mit helyrehozni és építeni népével együtt. Ebből az időből nem maradt fenn feljegyzés. Itt szolgált körülbelül 1700-ig, innen hova ment? – nemtudjuk, 1712-1728 között Diósjenei prédikátor, egyben az egyházmegye esperese, itt halt meg és temették el.⁹

“Erdemes, tanult prédikátor volt” – írta róla *Márton József* tahitófalusi pap 1796-ban.¹⁰

ZOMBORI JÁNOS

(1701-1709)

Hogy mikor kezdte meg itt működését csak hozzávetőlegesen állapítható meg, szolgálata a legsúlyosabb időkre esik, Rákóczi felkelése, pap és nép a fejedelem pártján van s ezért a ráczok és németek bosszúból kétizben is feldúlták és kifosztották a falut. Zombori 1706-ban írt levelében fájdalmasan panaszkolta ezt el Rákóczinak.¹¹ Mi, akik két világháborút átéltünk, tudjuk mit jelent a falu kifosztása, feldulása.

SZATHMARI PÁL

(1710-1720)

Prédikátorsága a *szatmári béke* (1711) s utáni időkre eshetett, mikor a gyülekezet aránylag nyugodtabb és csendesebb életet élhetett: a pusztítások után az építés ideje jött el s a szokolyaiaknak volt hitük és kedvük ehhez! 1711 után mint artikuláris hely elég háborítatlanul élte életét s másoknak is adott menedéket, így az üldözött váciak itt telepedtek meg egy időre vagy idejártak istentiszteletre.¹²

4.) Dr. Lázár: 1.m.

5.) A magyar kir. Vallás és Közoktatásügy Minisztérium Mányoki szülőházát a művész képét ábrázoló bronz emléklappal látta el (1932), mely Kisfaludy Strobl Zsigmond alkotása. Felirata: “Mányoki Ádám 1673-1757. A református barokk nagy mestere itt született s emlékéét halála 175. évfordulóján megörökítette a VKM.”

6. 7.) Dr. Lázár: 1.m.

8.) U. ott.

9.) Zoványi Jenő: A magyarországi Prot. történetéből. (Theol. Lexikon). 1940. és Diósjenei Ref. Egyház Jegyzőkönyve: 237-282. 11.

Dr. Lázár azt írta, hogy Mányoki 1724-ben Itthon járván, Tahitófalun, ott volt édesapja, ki újra szokolyai papi! Ez lehetetlen, Diósjenei pap volt!

10.) Dr. Lázár: 1.m. és Márton József levele, Művészet, X. 97. 1.

11.) Szokolyai Anyakönyv. — Zombori levele 1706, augusztus 2. keletű. Dr. Esze: Egyháztörténet. 1943. I-II. Füzet. 57. 1.

12.) Jenői Ekklesia Historiáskönyv: 256. oldal. Historia szerint 1715 szokolyai prédikátor.

GYARMATI ANGYAL JÁNOS
(1721-1733)

Szolgálata idejéről ezt a feljegyzést őrizte meg az anyakönyv: "Máth. 21:13. az én házam az Imádkozás Házának mondatik et. cet. Sacrum hocce denno tecto obductum est, in Pastorate Johannis Angyal Gyarmati Schola Rectore Sam. K. Szentimrei. Főbíró Szórád István, Tbiró Olli János. Esküdtek: Szabó János, Hártó Mihály, Csomó András, Hártó Görgy, Lakati István, Magyar István, Lós Bálint, Hártó István Kata Mihály, Boros Görgy. Főpolgár Bencsik István. Malombíró Viski István idejekben. Ao. Dni 1732. Die 26. Juli." ¹³

KOMÁROMI ANDRÁS
(1733-1738)

Személye és szolgálata a mult homályába burkolószik, nem tudunk róla semmit.

FABIAN ŐRI PÉTER
(1738-1759)

A dicső multu szokolyai egyháznak akadt egy Judás-papja is. Milyen helső válság okozta rekatholizációját, pontosan nem tudjuk, azt hiszem azonban nem annyira az üldözés, mint inkább sértett hiúság és az ellenfél ígéretése. Annyi esztendei szokolyai működés után – a traktus notáriusa is volt – csak az utóbbi lehetett. Ígéretésekkel a váczy püspökség átcsalta, magával vitte az egyház anyakönyveit is, *valószínű* 1758-ban. ¹⁴ Váczon azt gondolták: ha áttérem a papot, áttér a nyáj is! Nem így történt! Bár a püspökség kiküldte a templomfoglalókat, fegyveres katonákat, de az asszonyok és öreg emberek fustélyokkal, kapákkal, kaszákkal elüzték a papokat s a püspök katonáit: az egyház megmaradt reformátusnak. Nagy Mihály szokolyai pap idős embereket hallgatott ki, kiknek vallomási alapján tévesen írta be az anyakönyvbe: "Fábián Őri Péter 1766-ban Vátzon pápistává lett, annyi promotiot nyert, hogy Vátzon az Ispotályba bevétellett." Az 1766-os időpont semmiesetre sem helyes, ez téves, mert Major István már 1759 június 1-el szokolyai pap! ¹⁵

Az árulásért nem kapott egy jó plébániát, Őri kegyelem kenyéren élt, mint kolduló pap Szokolyára is elment: "Egyszer koldulni is eljött, de akkor a lakosok ötlet nem igen szívesen fogadván, ezt többé nem tselekedte." ¹⁶

Ez az idő, az előbbi évtizedekkel együtt az egyház hőskora!

Erdeklődésem F. Őri Péterrel kapcsolatosan a váci Püspöki Könyvtárnál nem járt eredménnyel. ¹⁷

13.) Szokolyai Anyakönyv. Historia Domus Parochiae emittl Gy. Angyal 1727 prédikátor.

14.) Kubinyi Ferencz és Vahot Imre: Magyarország és Erdély képekben. Pest, 1854. II. kötet 132. l.

15.) Szokolyai Anyakönyv.

16.) U. ott.

17.) Kubinyi-Vahot kutatásai is eredménytelenül végződtek. I. mű: 132. l.

MAJOR ISTVÁN
(1759, VI. 1.—1778, III. 13)

1728-ban születhetett, születési helye ismeretlen, ugyszintén előbbi szolgálati helye is. Mint nős ember jött ide, feleségét *Rácz Erzsébetnek* hívták. Major szorgalmas és gondos prédikátor volt, aki az anyakönyvbe egyházát érintő minden fontosabb eseményt és dátumot feljegyzett, az ő idejétől kezdve pontos adatok állanak rendelkezésünkre. Ebben az időben az egyház életét, hitéletét is a lelkész által bejegyzett építkezések, alkotások jelzik. Voltaképpen ma is ez az *egyik* jele az *élőegyháznak*: az áldozatkézség, az adakozás a gyülekezet hitéletének fokmérője.

Major prédikátorsága idején sok alkotó munkát végzett: 1759-ben a templom ajtaja előtt tornácot építtetett, 1760-ban a paróchiális házat nagyobbította meg, 1761-ben a paróchia udvarán kutat csináltatott, ugyanebben az évben az urvacsorai ezüst tányért, mivel meghasadt, újból készíttette. Felirata volt: *Czember Mihályné 1640*. Ez pedig azt bizonyítja, hogy 121 évvel Major előtt, milyen áldozatkész hívek voltak a gyülekezetben!

1763-ban új katedrát (szószék) és prédikátorszéket kapott a templom.

Feljegyzi, hogy 1763, június 28.-án reggel 6 órakor olyan nagy föld-rengés volt, hogy a templom boltozata szakadozni kezdett: a lökések később is megisméltődtek, éppen istentisztelet ideje alatt, úgy hogy a templomból a híveknek ki kellett szaladni.

Tevékeny ember, majdnem minden évben alkot valamit: 1766-ban a templomot és a tornyot zsidelyeztette és renováltatta, 1768-ban a templom keleti részében, mivel nőtt gyülekezete, új karzatot emeltetett. Ugyaneben az évben népszámlálást tartott, melynek eredményeként a községben élt: 672 református, 27 lutheránus. Katholikusokról nem tesz említést, nyilván nem voltak.

A templomkerítést 1774-ben renováltatta. A következő év elején meghasadt a nagyobb harang, le kellett venni a toronyból s Budára küldeni újraöntés végett; 1775 szeptember 14.-én szállították haza. Sulya: 4 m. 25 font, került 297 forint és 50 pénzbe. Felirata: *Szokolai Szent Ekklezsia számára szereztetett, T. P. Major István. Os. mes. Ötvös István, Not. Sz. P. (Szalai Péter). Főbiró Mar. Istv. (Marosi István), T. biró Szo. And. (Szórágy András), Kur. Oli János. Goss Mich in Ofen 1775. Johann Brunner*. Ez a harang még ma is hívogatja a híveket.

Nem tudni, hogy milyen betegségben szenvedett, mely a szorgalmas, egyházát építő fiatal élet lángját 50 éves korában kioltotta. Meghalt 1778, március 13.-án.

SZALAY MIHÁLY
(1778, III. 19—1827, IX. 7)

Születési helyéről és idejéről nem tudunk semmit, iskoláiról sem. Nős emberként érkezett Szokolayára: első feleségét *Pákozdi Erzsébetnek*, másodikat *Bökényi Máriának* hívták.

Az ő prédikátorsága alatt is tovább folyt az építő munka: paróchiális és iskolai házak javítása, tetők nádazása, kutak karbantartása, templomnál és paplaknál lépcsők csináltatása. Ez az egy tömör mondat is menyinyi lelkipásztori gondot, törődést, egyházszeretet rejt magában, de mutatja a hivek áldozatkészségét is. A magyar falvak népének mindig önmagát megtagadva kellett vinnie áldozatát az Isten oltárára, de jó szívvvel vitték. Ezért lelkész és hivek alkotása időtállóan bizonyult itt is és másutt is.

1793-ban zszindelyeztette a széltől megrongált templomtetőt és tornyot, majd a következő évben a templomot és tornyot kívül-belül renováltatta és kimeszeltette.

A csapás is megkereste ezt az áldozatkész, vallásos falut: 1816 július 5.-én nagy tüzvész pusztított Szokolyán, óriási kárt és veszteséget okozva, leégett 44 ház. A pusztulás szörnyősége igen bevésődött a falu népe emlékezetébe. *Hajnal* József kurátor (1880 körül született) mondta el nekem, édesatyjától hallotta, hogy az egész falu böjttel és istentisztelet tartásával emlékezett meg minden évben a nagy tüzvész napjáról és aznap senki sem dolgozott. Ezt a megemlékezést sokáig megtartották.

Szalay nem maradt tétlen: az üszkös házfalak és könnyes tekintetek munkára sarkalták. Gyűjtetett a környező falvakban: Kis Vátzi ecclesia 125 Forintot, kisváti kurátor: *Tokodi* Mihály 20 kenyeret, *Tótfalu* 43 Frtot, *Maróti* ecclesia (Pilismarót) 35 Frtot, az oskolamester *Jakab* János 10 Frtot, *Diósjenő* 30 Frt 56 rénust, prédikátora: *Bökényi* Gábor 15 Frtot, *Szalay* Mihály 15 Frtot és *Hártó* Pál kisebb kurátor pedig 5 Frt adakoztak.

Buzditására összefogott a falu népe, hogy tető alá hozzák a leégett házakat. Lassan haladt a munka, de végül is eltüntették a tüzvész nyomait.

Az ujjáépítő munka mellett a lelkek építését sem hanyagolta el, gyülekezetével méltón ünnepeltette meg a reformáció 300. évfordulóját. megörökítvén az anyakönyvben ezt így: "*Megtartottam 1817 november 30. a reformáció Securalis Innepét tanításokkal, könyörgésekkel, éneklésekkel Szabó László és Hártó Pál kurátorságában.*"¹ Ez a bejegyzés azért is figyelmet érdemel, mert bizonyítja, hogy már 1817-ben két kurátora volt az egyháznak: Szabó a kurátor és Hártó a kisebb kurátor, ahogy akkor hívták. Az ő prédikátorsága alatt az egyház presbitériuma elvállik a falu "esküdt" intézményétől; a régebbi időben a református falvakban a falu esküdtszéke: főbíró, törvénybíró, esküdtek, malombíró egyben az egyház kormányzótestülete is volt. 1825 február 13.-án az ekklézsia élére a következő presbitereket választotta: Szabó János, Kata István, Szabó László, Hártó Pál, Ponikli János, Hártó József, Marosi Mihály, Ponikli András, Tar Péter, Oli István, ifj. és idős Szabó Mihály, tehát 12 presbiter s ezek közül az ekklézsia kurátoraivá tétettek: Hártó József és Marosi Mihály.²

1.) Szokolyai Jegyzőkönyv.
2.) U. ott.

Nagy családja: gyülekezete mellett kis családjában is sok gondja volt, mert Isten sok gyermekkel áldotta meg. Közben hordta az egész egyházmegye gyülekezeteinek gondját is, mint *esperes*. Isten hűséges szolgálataiért magas korral koronázta meg; 84 esztendő telt meg. Utolsó bejegyzése a kereszttelési anyakönyvben történt 1827 augusztus 15.-én. Meghalt 1827 szeptember 7.-én.³ Betegsége idején beszolgáltak: Szudy István, Szalay István verőcei pap, első házasságából származó fia, majd 1827 november közepétől Tolnay István volt az interimális prédikátor 1828 március közepéig, utána *Nagy Mihály* jött ide 1828 március 23.-án.

NAGY MIHÁLY
(1828. III. 21—1830. III. 15)

Csak két évet töltött Szokolyán, de ez a kevés idő is gyümölcsstermő volt. Historikus beállítottságú pap volt, több adatot gyűjtött össze az egyház multjáról, s hűségesen feljegyezte. Erélyes kezű vezetőnek bizonyult, presbiteri gyűlésen elhatározhatta a megrepedzett boltozatu templom és megrongálódott paplak rendbehozatalát s 1828 júniusában templom és parókia megújított.⁴ Az ő szolgálata idején gyakorolta a presbitérium az egyházfegyelmet: paráznakat, templomkerülőket, egyházi adót és tartozást nem fizetőket, megdorgálta és ha meg nem javultak, átadta a világi hatóságnak.⁵ Az ő idejében kurátorok voltak: Molnár Hártó József és kisebb kurátor: Pónikli András. Presbiterek: Lakati Sándor, Hártó Pál, Szabó Mihály, Pónikli János, Marosi Mihály, Öreg Jakus Mihály, Szabó József, Oli István, Szabó Mihály, Tar Péter.⁶

Nős ember volt, feleségét: Szalay Jusztiniának hívták, első szülött fiuk: Gedeon 7 hónapos korában Szokolyán halt meg, kárpótlásul Isten adta Gedeon II. 1829. I. 18.-án. Keresztelte Szalay József verőcei pap.⁷ Ez a fiu életben maradt Nagy Gida néven a drégelypalánki egyházmegye esperese és diósjenei lelkipásztor, ennek fia: Nagy István szokolyai esperes-lelkész, elődöm.

Nagy Mihály áldásos tevékenységét nem sokáig folytathatta, mert Diósjenőre ment prédikátornak. Helyére jött a Barsi egyházmegyébe bekebelezett *Boriból*:

ÁRKAI KANTSUR ANDRÁS
(1830. III. 21—1849. VIII. 22)

1800 körül születhetett ismeretlen helyen, tanulmányai elvégzése után *Boriban* lett pap, feleségül vette idős *Kovács Sebestény József* ipolypásztói prédikátor leányát: *Juliannát*. Fiatal, tett-erős, jó papot kapott személyében a gyülekezet.

Kantsur szolgálata idején az egyház anyagi és lelki téren is szépen fejlődött. Rendbehozatta a paróchiális földeket, a Koszorus földjét bete-

3.) Halotti Anyakönyv.

4. 5.) Jegyzőkönyv: 3. skv. lapok.

6.) U. ott.: 19. 1.

7.) Keresztelési Anyakönyv.

lepitette szőlővel. Az egyház kölcsön kiadott pénzéért beköveltette az interest (kamatot). A befolyt pénzből és a hívek adományából az 1833. esztendő május-junius havában *“az omladozott templomkerítést, a templom falainak oldaltámasz kölabait renováltatta, zsindelyeztette, az egész templomot kívül-belül a toronnyal együtt, imitt- amott vakoltatván is, kimeszeltette.”* A toronyban, hol a harangok voltak deszkapadlást építettet.⁸

Az első ismert templom 1615-ből való, ezt építették át 1732-ben, kőből épített templom volt boltozattal, toronnyal, két haranggal, amint ezt Major István idejéből tudjuk, ki a templom keleti részébe karzatot is építettet be. Szalay Mihály lépcsővel látta el. Nagyobb templom lehetett, mivel oldalait támfalak erősítették, ezt renováltatta Kantsur és a kökerítést, melyen belől a templom körül volt a temető.⁹

8.) Jegyzőkönyv: 19. 1.

9.) U. ott.

Lelki téren szigorú, kálvini puritán elveket vallott: paráznák, csalók, házasságtörők, a bűnösök a presbitérium elékerültek, hol elvették büntetésüket: a bűnbánók ekklézsiamegkövetésre, a konok bűnösök kalodába zárásra ítéltettek. Itt a vétkes testi büntetését is elvette. Az ekklézsiamegkövetés abban állott, hogy a bűnösnek egy hétig minden reggeli könyörgésen: férfinak a katedra előtt, nőnek a cintériumban kellett állnia s vasárnap reggeli istentiszteleten meg kellett követnie a gyülekezetet. A civódó házasságokat, békétlen embereket és családokat megbékéltette. Pasztorációját kiterjesztette az áttérőkre is, ünnepélyes keretek közt vette fel az egyház tagjaiul s Bibliával ajándékozta meg őket. A rendetlenkedő ifjúságot a templom szentségének megrontásáért; templomba való behatolás, lármázás, rossz magaviselet, megfeddette s a presbitériummal helyüket kijelöltette, felügyelettel két presbitert bízott meg.¹ Ő volt az első *iskolaszék* megalakítója, a presbitériummal kimondatván: *“Hogy az Oskola gyakori vizsgálására választassanak meg a két kurátorokon kívül: Hártó Pál, Öregebb Szabó József és Magyar Sándor, hogy ezek a Prédikátor Urral minden két-három hétben az Oskolát látogassák meg.”*²

Kantsur nagyon szép munkát végzett gyülekezetében, ennek folytatásában megakadályozta az osztrákok kivégzése.

A magyar szabadságharc elbukóban volt már, de mindenfelé történetek helyi csatározások, az osztrákok által megszállt Dunántulon is; a falvak férfiai ott ártottak az ellenségnek, ahol tudtak. Ilyen népfelkelők Nagymaros táján megtámadták azt a kisebb csapatot, mely az osztrák hadsereg kasszáját vitte Pestre. Kacziány Géza szerint a felkelők között voltak szokolyaiak is, kik a zsákmányból egy láda pénzt hazavittek s a papot felkeresvén, kérték, hogy adjon a ládának egy-pár napig helyet.

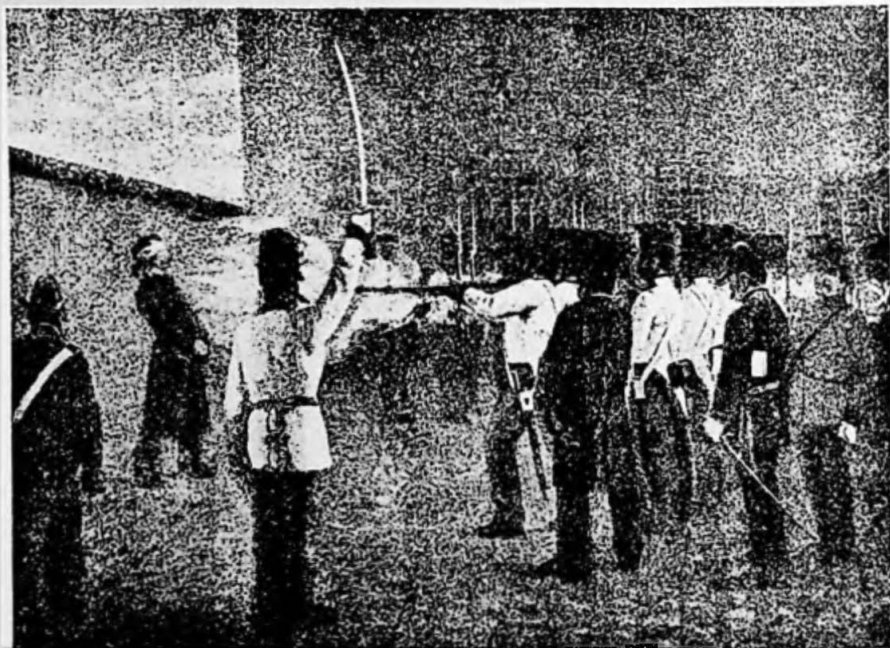
1.) Jegyzőkönyv: 20-38. 1.

2.) U. ott.: 9. 1.

Minek vitték a láda pénzt a paphoz? Ha el akarták tulajdonítani, feltörnek és osztozkodnak rajta! E tettük azt bizonyítja, hogy épp ezt nem akarták. Talán a harc tovább folytatásának lehetőségére gondoltak, vagy arra, hogy eljuttatják a nemzeti csapatokhoz. Az pedig fel nem lételezhető, hogy azért vitték a paphoz, hogy bajba keverjék, mert Kantsurt szerették hivei.

Kacziány ezt írta: *“Mit tudta ő, mi van a ládában?”* Én úgy vélem, hogy Kantsur tudta. Lehetetlen, hogy meg nem kérdezte volna! Különbösen is a kincstári csapat szétverése, a zsákmány Szokolyára hozatala futótüzként terjedt el a faluban. Lehetetlen, hogy ő nem hallott volna róla! Jó hazafiak voltak ő is, népe is, az utolsóig reménykedtek, cselekedtek és csodát vártak, mint az országban mendenütt.

Két nap múlva jöttek az osztrák katonák, körülfogták a paplakot, a papot elfogták és a megtalált ládával együtt Pestre vitték. Augusztus 27.-én kihirdették előtte az ítéletet, mivel *“császári futártól elvett pénzt tartott magánál”*: főbelövetés. Vallatták, hogy mondja meg hivei nevét, kik odavitték, de nem tette, ezt mondotta: *“Engem megölhetnek ártatlanul, mintahogy Krisztus Urunkat megölték, de Judás nem leszek!”* 1849 augusztus 29.-én Pesten az Ujépület udvarán főbelőtték. Kantsur kivégzéséről készített képen a falnál áll fekete hosszú tógában (papi ruha), szeme fehér kendővel bekötve s a kivégző osztag parancsnoka kardjával vezényel halálos tüzet. *“Ártatlanabbul kevés ember halt meg,*

Kantsur András kivégzése.

mint e nyugodt lelkü derék hazafi” — írta róla Kacziány. A martir papot 57 évesnek mondja, mi valószínű. ³

Kantsur András tragikus halála mélyen megrendítette a szokolyaiakat, kutattak utána, hogy hol van eltemetve. Az egyház *Számadási Könyvében* találtam ezt a bejegyzést, mi ezt bizonyítja.

“1849 november 4.-én Esztergomba ment három Elöljáró T. nhai Kantsur András urhoz Egyháztanácsi végzés szerint utiköltséget adtunk . . . 5 forint.” ⁴

Természetesen nem találhatták, mert Pesten temették el.

Kantsur özvegy ember volt, 1841-ben temette el fiatal 33 éves feleségét. ⁵ Az utolsó bejegyzést a Keresztelési Anyakönyvbe tette 1849 augusztus 16.-án. ⁶ Augusztus 23-tól Csuthi Zsigmond verőcei, Nagy Mihály diósjenei, Kovács *Sebestény* József ipolypásztói és *Berta* József nagymarosi papok szolgáltak be. ⁷

A magyar szabadságharc vértanuinak emléke sokáig élt a nemzet lelkében, Kantsur Andrással kapcsolatosan a hivek lelkében is.

Mint érdekest és elgondolkoztatót itt jegyzem meg Wojacsek Ferenc. szokolyai katolikus igazgatótanító közlését: *“Apósom nagymarosi sváb volt, borkereskedő, irodája falán ott láttam Kantsur András kivégzésének képét!”* Nevezett 40 évig volt Szokolyán tanító s nekem ezt 1943-ban mondotta. Akkor kételkedően fogadtam mondását, Amerikába kellett jönnöm hogy igazságáról meggyőződjem s a képet is láthassam.

3.) Kacziány Géza: Magyar vértanúk könyve. Budapest. 1906. 65-69. 1. Kantsur kivégzésének képe a 67. oldalon, a kép alatt ez olvasható: “Kantsur András ref. lelkész 1849 augusztus 29. Pest. A gróf Kreith Béla tulajdonában lévő eredeti festmény után.”

4.) Számadási Könyv.

5.) Halottl. Anyakönyv.

6.) Keresztelési Anyakönyv.

7.) Jegyzőkönyv.

Jegyzet: Öregeket is hallgattam ki Kantsur halálával kapcsolatosan. elbeszélések, mint szájhagyomány. nem bírnak történeti hitelességgel.

KÁLNICKI PÁL

(1849. XII. 20—1879. II. 21)

Kálnicki Pál 1849 december 20.-án foglalta el szokolyai lelkési állását a tiszamelléki helvét hitvallású egyházkerületbe bekebelezett Gömöri egyházmegyéből a nagytiszteletű Egyházmegye jóváhagyásával.

Nagy építő munkát fejtett ki az egyház életében: rendbehozatta a paróchiát a paplak fából készült mellékszobáját kőből építtette meg, kipadlóztatta; megcsináltatta a kerítést kőből, a tető hátsó részét zsindelezte. ¹ Megindította a templomépítési mozgalmat 1857 elején s a hivek újtemplom építésére történt megajánlásából összejött: 4,807 Forint, ezenkívül adományokból és más gyülekezetek adakozásából egybegyűlt több mint 200 Forint. ² A régi templom anyagát eladta: 60 Forintért. ³

1.) Szokolai Szent Ekklezsia jövedelmét és költségeit magában foglaló könyv. 1830—96. Röviden: Számadásikönyv.

2.) U. ott.: 37-38. 1.

3.) U. ott.: 39. 1.

A presbitérium 1858 április 18.-án foglalkozott a templomépítés ügyével s *Éhman Károly* lévai építész bizta meg a kivitelezéssel, felkérve lelkész és ifju *Viski János* kurátort *Éhman* felkeresésére s a vele való tárgyalásra.⁴ Ugy látszik, hogy a szükséges anyag nagy része már együtt volt, mert a fenti gyűlés utasítása így szólt: "*Gondnok felszólítottatt, hogy herceg Eszterházy Pál jenői ispáni hivatalánál a templomhoz megkívántatandó s még hátralevő téglá és cserép anyagok mennyiségét, minél hamarabb kitudni serénykedjék, hogy azok szállítása foganatba vétethessék,*" – csak ezt bizonyítja. A templom építése gyors ütemben ment, úgy hogy 1858 augusztus 29.-én megtörtént a templom felszentelése a püspök által.⁵ A régi templom helyén épült fel az új, nagy impozáns román stílus templom, két karzattal, befogadó képessége kb. 900 személy. A templom új Urasztalát kapott, mely ma is használatban van, urvacsorai kelyhet is készítettett a hívek adokozásából, felirata: "*A szokolyai Ref. Sz. Egyház készítette, 1858.*" Az 1598-ból származó régi kehellyel együtt ma is szolgálatban van. A templom építési költsége kitett közel: 8,300 Forintot,⁶ az összes ígás és kézi segéd munkát a gyülekezet adta. A teher könnyítésére kölcsönt is vettek fel, 1,000 Forintot Francenan Józseftől, kivel pereskedésben is állottak. A templomépítés idején gondnokok voltak: ifj. *Viski János* és *Verebes István*.

A toronyt úgy látszik később fejezték be. *Kálnicki* harangokat is vett: egy régi repedt harangot (1 mázsa 10 font volt) eladott 77 Forintért. A Számadásikönyv szerint kétszer is megfordult Pesten a harangok ügyében. Eszerint tehát vett egy nagy harangot, a középső maradt *Major István* idejéből és egy kicsit. A harangokat 1863 augusztus 30.-án húzták fel a toronyba. A toronygombot és csillagot aranyoztatta.⁷ Meg kell még jegyezni, hogy *Kálnicki* idejében sokáig minden évben templomszentelési emlékünnepet ültek.

Nagy érdeme, hogy iskolát is épített. Hozzá kezdtek az anyag beszerzéséhez 1864-ben, megvették a követ, 1865-ben a faanyagot, téglát és zsindelet, ebben az évben álltak is már a falak és fenn volt a tető, úgyhogy 1869-ben megkezdődhetett a tanítás.⁸ Ebből az iskolából építették át a lakást *Várady Róza* tanítónő részére, mikor 1905-ben megépítették az új iskolát. Az iskolát bebutoroztatta: padokkal, talpas falitáblával ellátva. *Kálnicki* nagyon pedáns ember volt, az egyház épületeit mindig jókarban tartotta, mint erről a Számadásikönyv tanuskodik.

A hü szolgát Isten sok gyermekkel, gyülekezetében sok örömmel és igen magas életkorral áldotta meg: 81 éves korában halt meg végelgyengülésben. Az előregedő *Mózes* mellett, mint segédlelkészek teljesítettek szolgálatot: 1883-tól rövid ideig *Hollósy Károly*, utána *Szalay István*, ki 1893 február 7.-én halt meg tüdővészben, utána *Nagy István* volt itt egészen *Kálnicki* 1897 február 21.-én bekövetkezett haláláig.

4.) Jegyzőkönyv: 59. 1.

5.) Számadásikönyv: "A Superintendens utiköltsége: 30 Forint." 41. 1.

6.) U. ott.: 38-48. 1.

7.) Számadásikönyv 1858-59.

8.) U. ott.

Kálnicki nemcsak életében volt nagy ember, de halála után is annak bizonyult: végrendeletében szeretett egyházának hagyott 12,000 Forintot, 7 kataszteri hold és 246 négyszögöl szántóföldet és erdejogot, mely Kálnicki-jog néven még az én időmben is szerepelt, a jog után járó fát iskolafűtésre használtuk fel. Hálás gyülekezete sírkövel jelölte meg pihenő helyét a temetőben.

NAGY ISTVÁN

(1897. III. 15–1941. II. 9)

Diósjenőn született 1870 december 25.-én: atyja *Nagy Gedeon* ottani lelkész, anyja Nagy Hermin volt. Iskoláit Vácon kezdte és Pápán folytatta, itt érettségizett 1888-ban. Majd beiratkozott a pápai Theológiára, melyet 1892-ben végzett el. Öt évig volt segédlelkész részben édesatyja, Nagy Gida esperes mellett és 4 évig Kálnicki mellett Szokolyán, kinek halála után a gyülekezet megválasztotta lelképásztorának. Allását 1897 március 15.-én foglalta el. Feleségül vette 1898 decemberében Vörös Lillát, Vörös Károly váci református lelkész és Fábíán Lilla leányát. Másfél évig éltek együtt, felesége hamar elhunyt tüdővészben Budapesten és 1899 július 8.-án temették el Vácon. Másodszor is megnősült, feleségül vette Gaál Hedviget, Gaál Mihály ósagárdi evangélikus pap és Algóver Gizella leányát 1900-ban. Gyermeük nem született. A drégelypalánki egyházmegye esperesévé választották 1922-ben s ezt a tisztelet viselte 18 éven át. Érdemei elismeréséül 1932-ben a Kultuszminiszter *Signum Laudissal* tüntette ki. Több éven át volt zsinati képviselő, mint rangidős esperes Dr. Antal Géza püspök halála után az ujpüspök megválasztásáig a Dunántuli Kerület adminisztrátora.

Nagy István is hű sáfára volt egyházának: Kálnicki 2,000 Ft hagyományából és a hivek adományából 1899-ben 3,500 Ft értékben a templom új tetőzetet kapott, a torony cementtel lett bevakolva, 1901-ben a tanító lakását renováltatta, az ujtetőt is kapott. Kálnicki hagyatékából 1904-ben 6.000 koronáért megépíttette az ujjiskolát, mely kéttantermes és most is benne folyik a tanítás. Az iskola felszentelése volt 1904 október 16.-án. Orgonát rendelt Rieger Ottótól; Kálnicki erre hagyott 1,440 koronát, a hivek összeadakoztak 1,452 koronát, felszenteltették 1905 november 12.-én. A harangok vasállványt kaptak 1908-ban, ugyanez évben tétett a két karzat alá vasgerendákat és két-két vasoszlopot. A paróchián 1909. évben 1,600 korona költséggel irodát építtetett, a melléképületeket nagyobbította és renováltatta. A torony 1912 szeptember 1.-én órát kapott 1,200 korona értékben. A templom belsejét renováltatta és kifestette 1913-ban.

Az első világháboru harmadik évében 1917 augusztus 15.-én elvitték a nagyharangot és a kisharangot beolvasztani ágyunak. Feliratuk volt: "A szokolyai ref. egyház összes hivei által készített Pesten, 1863 augusztus 24. Öntötte: Walter Ferenc." A két harang sulya volt 496 kgr.

Az elvitt harangok helyébe csináltatott a hivek adakozásából Slezák László által 1920-ban egy nagy harangot: 419 kgr. és egy kisharangot: 150 kgr. A hivek e célra 100,000 koronát adtak össze. A harangok szentelése 1920 december 12.-én nagy ünnepélyvel zajlott le. Az orgonából elvitt Principál regiszter helyett 1919 júliusában újat vett. Közbenjárására építette meg Dr. Hofer Kunó, svájci származású református helybeli földbirtokos 1926-ban a templom kőfalkerítését. A templomtornyot 1928-ban teljesen ujonnan renováltatta, a csillagot aranyoztatta közadakozásból. Budapest székesfővárostól 1930-ban az iskola részére padokat vásárolt. Dr. Antal Géza dunántúli püspök 1930 szeptember 7.-én meglátogatta az ősi gyülekezetet, nagy és megható ünnepséggel fogadták.

Ezek a riedeg felsorolt számok a gondos lelkipásztori tevékenységnek tanubizonyosságai, mögöttük mennyi gond, szeretet, pásztori munka. Nagy István esperes-lelkész a szokolyai gyülekezetben 44 esztendeig szolgált hűséggel, református egyházát szerető buzgósággal. Nyugdíjba készült s örök nyugalomra tért meg 1941 február 9.-én, 70 éves korában. A szokolyai temetőben pihen csendesen szeretett hivei között.

Esperessége alatt több segédlelkész teljesített szolgálatot mellette: ifj. Baranyay Károly, Bognár Károly, Kuti József, Lévay Pál, Szabó József, kik közül a megüresedett lelkészsízekbe Bognár és Lévay volt esélyes, ez utóbbi pártja meggyőztette Bognár meghívását, hogy a gyülekezeti béke helyreálljon pályázat lett hirdetés. Fejes Sándor, Dr. Kathona Géza, Makár János és Rohonczy János közül a gyülekezet Makár János tatai önálló hitoktatólelkészt választotta meg – 1941 június 29.-én. Az özvegyi kegyeleti idő alatt segédlelkészek voltak: Illés József és Sáhó Andor, adminisztrátor: Nyirő Károly pilismaróti lelkipásztor.

MAKÁR JÁNOS

(1942. március 12–1952. szeptember 14)

Született 1908 június 5.-én, Csurgón, Somogy megyében. Atyja néhai Makár János, anyja Katona Erzsébet. Atyja a MÁV-nál munkavezető volt, kit 6 éves korában villámcsapás következtében elveszített, özvegy édesanyja neveltette. Elemi iskoláit a csurgói református, majd az Állami Tanítóképző gyakorló iskolájában kezdte, középiskoláit a csurgói Csokonai Vitéz Mihály Főgimnáziumban végezte, hol érettségét tett 1927 június 25.-én jó eredménnyel. Beiratkozott a Pápai Theológiára s 1931-ben nyert Absolutoriumot jeles eredménnyel. Dr. Antal Géza püspök támogatásával, egyházkerületi stipendiummal tanult Bécsben a Protestáns Theológiai Fakultáson 1930-31-ben, két szemesztert lehallgatva és kollektálva. Itt öszvetségi theológiával foglalkozott, "Az ősisraeliták családi kultusza" c. dolgozatát a Főiskola pályadíjjal jutalmazta. Bécsből 1931 március 10.-én hazajöve, Püspök ur *Sólyba* (Hajmáskér filiája) rendelte tanító segédlelkésznek. Innen, miután 1931 szeptember 2.-án segédlelkészi oklevelet nyert jó eredménnyel, Veszprémbe helyezte. Itt a gyülekezeti és ifjusági munkából alaposan kivette részét; az ódon templom megrenováltatott, bel-

seje kifestésére pénzt gyűjtött, ifjúsági előadások, szeretetvendégségek bevételeiből padokat, asztalokat csináltatott, ifjúsági könyvtárt létesített sok művel. Papi vizsgája előtt 1931 szeptember 1-el Püspök ur *Páli* Sándor mellé rendelte segédlelkésznek Esztergomba. Papi oklevelet nyert 1933 szeptember 5.-én Pápán jó eredménnyel. Esztergomban három évet töltött szorgos munkában: a gyülekezeti termet kifestette, székekkel berendezte, gyülekezeti és ifjúsági munkája áldásos volt. Nemcsak az anyaszentegyházért fáradozott a magyar Rómában, de szórványaiért is, így különösen Dorogért. E filia álmát, hogy temploma legyen sok harccal, nagy utánjárással, pénzgyűjtéssel a dorogi és más gyülekezetek hivei között, az ottani evangélikusok elgáncsolásával szemben is, megvalósította. Megépült *Puskás* Károly építész-mérnök tervei és irányítása szerint egy magyaros stílusú templom a sváb és tót tengerben 20,000 Pengő költséggel. Az alapkövetés volt 1935 szeptember 22.-én, felszentelése a következő évben.

A dorogi templom után az esztergomit is szeretne volna megépíteni, erre gyűjtött a hivek között 3,000 Pengőt, a város megígérte az anyagot, de a rövidlátó *Lőke* Károly, a tatai egyházmegye esperese, meggátolta ebben: a komáromi egyházmegyei közgyűlésen *fegyelmivel* fenyegette meg, ha le nem állítja a hivek aláírásgyűjtését otthagyni ügyében. Így az esztergomi templomból nem lett semmi. *Lőke* segédlelkézi áthelyezési terve is meghiusult, mert *Medgyasszay* Vince püspök 1936 november 1-el kinevezte tatai önálló állami hitoktatóvá. *Tatán* majdnem hat évig működött az ifjúság vallásos nevelésében, megalapította a Dr. Antal Géza SDG. kollégiumot, ifjúsági könyvtárt alapítva.

A szokolyai gyülekezet 1941 június 29.-én 56 szótöbbséggel megválasztotta lelkipásztorának, állását az özvegyi kegyeleti idő miatt csak 1942 március 12.-én foglalhatta el s március 29.-én iktatta be *Labancz* László nagygyarosi esperes-lelkész.

Egy nagy gyülekezet lelkipásztorának lenni, nem kis feladat s igyekezett mind lelki, mind anyagi téren hűségesen szolgálni hiveit. A második világháború már javában folyt: a lelkiház építése mellett megkezdődött az egyházi épületek tatarozása is.

1942-ben kántortanítói lakás vakolása belül, padlózás, asztalos munkák, szobák festése	2,550.98 P.
1943-ban tanítónő kétszoba, konyhájának stukatorozása, vakolása, festése, mindkét tanítói lakás ablakainak, ajtóinak kívül-belül festése	2,324.24 P.
Iskola részére fáskamra, járda az iskolához	129.60 P.
1944-ben tanítónői lakás <i>Bergman</i> csövezése	280.00 P.

A világháború nemcsak a nagyközség derék fiait szólította a Haza szolgálatába, de a lelkipásztort is, ki 1944 májusában vonult be tábori-lelkésznek főhadnagyi rangban s 1944 december 7.-én szerelt le *Komá-*

romban. Távolléte alatt helyettesítették: Kovács Gyula esperesi segédlelkész s később Szombathy Antal, mint helyetteslelkész.

Szokolya beleesett a csatározások tüzebe: a torony sok találatot kapott, a toronyablakot belőtték, templomban padokat, orgonasípokot összetörték; tanítóilakások tetőzetét az aknák beszaggatták, összes ablakokat betörték, a kéttantermes iskolán is. A háboru végeztével újból kellett kezdeni az építkezéseket.

1945-ben torony kijavitása, újra bádogozása 73,000.00 P.
Tanitói lakások ujjáépítése 11,390.00 P.
A szétrombolt orgona ujjáépítése, az infláció miatt terményben fizetve.

1946-ban az iskola teljesen rendbehozattatott. A tanitói lakások kívül is lettek üvegezve.

1947-ben a templom új csatornákat kapott 920.00 Forint

1948-ban a templom külsőleg ujonnan vakoltatott .. 25,191.47 Forint

1949-ben a háboruban elveszett urasztali terítő helyébe csináltattak egy bordó terítőt 1.300.00 Forint

1950-ben a háboruban elvitt második urasztali terítő pótlására asszonyaink csináltattak egy buzakék selyemterítőt, szószékterítőt Bibliával.

A háboru nagy pusztításokat végzett egyházi és gyülekezeti vonalon egyaránt; volt mit építeni, helyrehozni, vigasztalni és sebeket gyógyítani. Isten azonban hiveknek, kurátoroknak: id. Viski Márton és P. Szabó János, Magyar András, Kata Sándor és Hajnal József,¹ Polyák József és Seres János, valamint lelkipásztornak is adott kegyelmesen hitet és sikert. Aldassék szent neve érte és legyen Övé a dicsőség!

A sztalini korszaknak nem volt kedvelt embere, az Igét nem tudta elegyíteni s cserélnie kellett Rohonczy Jánossal s tíz és félevesi szokolyai szolgálat után 1952 szeptember 14-én Kisorosziában (Pest m., Szentendrei sziget) lett lelkipásztor, közben 9 hónapra el is internálták.

Irodalmi munkásságot fejtett ki: cikkei jelentek meg helybeli és egyházi lapokban, prédikációi a Református Igehirdetőben. A dorogi templom javára 1935-ben kinyomatta Esztergomban: *Lesztek nékem tanuim* c. evangéliumi beszédeket tartalmazó kötetét.

A drégelypalánki egyházmegye lelkészi tanácsbírója s belmissziói előadója volt s mint ilyen ifjusági, gyülekezeti, presbiteri s középiskolás konferenciákat rendezett, gyülekezeti napokat tartott különböző egyházakban.

1.) Hajnal József a község tekintélyes, gazdag és okos gazdája volt, egyben mélyen vallásos ember, ki vallásos estélyeken többször mondott beszédeket a templomban (1945-49), melyeket ő irt. Nagyra becsültem őt s kedves kurátorom volt. Meghalt 1962 októberében.

Tíz és féleves szolgálatom alatt presbíterek voltak: R. Olli István, Raffa János főjegyző, Polyák Márton alsó, Kata Sándor, Koczó János, H. Szabó József, Mészáros István, Magyar András, Hajnal József, id. Viski János, P. Szabó János, id. Tóth István, Viski Lajos, V. Szabó János, id. Viski Márton, id. Csomó István, telki Csomó József, id. Lakati Adám, Polyák József, id. Kristóf Adám, Kristóf Viski Adám, id. Seres János, Palotai István, Br. Szabó József, Serfőző Lajos, ifj. Tóth István, Fónklai András.

6.) LELKIPÁSZTOROK CSALÁDI ADATAI

Egyeseknek talán furcsának fog feltűnni e cím alatti adatok közlése, de szabad legyen hivatkoznom *Dr. Soós Béla* debreceni egyháztörténeti professzorra, ki mikor a lelkipásztorokhoz fordult egyházaik történetének megírása ügyében, határozottan kérte a lelkészcsaládok adatainak is az összegyűjtését.

1.) *Mányoki János, felesége: Deli Katalin.*

Hat gyermekük született: *Ádám*, a világhírű festőművész, *Sámuel*, ki teológiát tanult, Rákóczi Ferenc szzabadságharcában résztvett, kapitányi rangot ért el, az elbukás után Tahitótfalun (Pest m.) pap. Négy leánya volt, lelkészekhez mentek férjhez: *Judit*, *Kosdi* Adámné, *Kistalló*; *Erzsébet*, *Lajos* Jánosné Szalók Szentmárton; *Zsuzsa*, *Szőnyi* Lőrincné, *Fót*; *Mária*, *Halász* Jánosné Vecse.

2.) *Major István, felesége: Rác Erzsébet.*

1762 szept. 21 született: *Erzsébet*. Keresztszülők: Kovács Mihály jenei prédikátor és neje: Dálnoki Mária. Meghalt: 1767 február 11.

1764 július 11, született: *József*. Keresztszülők a fentiek. Ez itt volt tanító 1787-1815 között, felesége: Demény Erzsébet.

1766 október 8: *Borbála*. Keresztszülők: Balla György jegyző, neje: Szüri Erzsébet.

1768 november 10: *István*. Keresztszülők: Kovács Mihály, jenei prédikátor és Dálnoki Mária.

1770 március 8: *Erzsébet II*. Keresztszülők fentiek.

1772 március 25: *János*. Meghalt március 29.

1773 augusztus 22: *Susanna*. Keresztszülő nincs feltüntetve. Őt vette feleségül 1792 február 8, *Liber* István ujbarsi tanító. Tanuk: Notar. Szalai Péter, Lakati Ádám.

Majorné, Rác Erzsébet meghalt 1810 január 23, 68 éves korában.

3.) *Szalai Mihály, felesége: Pákozdi Erzsébet.*

1779 december 10, született: *Judit*. Keresztszülők: Kármán János diósjenei pap és Berta Kata. Meghalt: 1784 július 12..

1781 október 20: *Mihály*. Keresztszülők fentiek. Meghalt 1784.

1783 május 10: *Erzsébet*. Keresztszülők fentiek. Meghalt 1787 jun. 1.

1785 december 5: *Mihály II*. Keresztszülők fentiek.

1788 április 1: *Erzsébet II*. Keresztszülők fentiek.

1790 március 8: *József*. Keresztszülők: Prédikátor Szilvási Gábor, Kaszap Julianna.

1794 április 19: meghalt felesége 34 éves korában, valószínű gyermekszülésben, mert 6 nap múlva, április 25.-én temette el 8 napos kisleányát. Majdnem két évi özvegység után újból megnősült, feleségül

vette 1796 február 9.-én Nagymaroson *Bökényi Múriát*, Bökényi Gábor diósjenei pap leányát. Tanuk: Tiszt. Senior Balogh Mihály és verőczi prédikátor Szilvási Gábor.

Ebből a házasságából is sok gyermeke született:

1796 november 15: *Gábor*, két nap múlva meghalt 1796 nov. 17.

1797 november 13: *János*. Keresztszülők: diósjenei prédikátor: Dienes Sámuel és Szoboszlai Sára.

1799 szeptember 6: *Gábor II*. Keresztszülők fentiek. Meghalt: 1806 október 27.

1802 augusztus 23: *Erzsébet III*. Keresztszülők fentiek.

1806 február 14: *János II*. Keresztszülők fentiek. Meghalt: 1806 március 18.

1808 október 27: *Gábor III*. Keresztszülők fentiek. Meghalt: 1810 március 10.

Szalai nagy kort ért meg, 1827 szeptember 7.-én halt meg 84 éves korában, felesége néhai Nagy Tiszteletű Szalai Mihály egyházvidéki esperes s szokolai Lelki Pásztor Úr özvegye, nemes Bökényi Mária 71 éves korában, tüdővészben 1839 február 11.

Szalai 1827 augusztus 15.-én tette az utolsó keresztelési bejegyzést.

4.) *Nagy Mihály, felesége: Sallai Jusztina.*

Egy fiuk született Szokolyán: Gedeon II., 1829 febr. 18. Keresztelte: Szalai József verőczi pap, valószínű Szalai Mihály fia. Nagy Gedeon Diósjenőn lett pap atyja után és az egyházmegye esperese, ennek fia: Nagy István volt szokolyai esperes-lelkész.

5.) *Arkai Kantsur András, felesége: Kovács Sebestyén Juliánna.*

1827-ben született Boriban: *Juliánna*, Szokolyán halt meg 16 éves korában: 1843, II. 26.

1829-ben születhetett Boriban: *Mária*, kit feleségül vett *Nagy Ferencz* szokolyai tanító.

1850 november 4. Helybeli ref. oktató *Nagy Ferencz*, néhai Nagy Ferencz és Pásztor Sára Ipolypásztón lakozó *Kantsur Mária* hajadon, néhai b.e. Kantsur András, Kovács Julianna leánya. Tanuk: Polyák Márton, idős Sebestyén József I. pásztói ref. pap. Eskető: *Környei Imre* perőcsényi pap.

1831 szeptember 8, született: *Lajos*. Adatot nem találtam róla.

1837 február 17, született: *Susánna*. Keresztszülők: Drexler József erdőmester, neje Viola Éva. Keresztelte: I. Kovács József, I. pásztói pap. Meghalt 1843 április 20, 6 éves korában, vereshimlőben.

1839 június 17, született: *Terézia*. Keresztszülők: Idős Szalay József verőczi prédikátor Viola Éva és Drexler József. Keresztelte: Idős Szalay József. Meghalt: 1843 április 25.

Meghalt a felesége is, egész fiatalon 33 éves korában, 1841-ben, április 15, vizibetegségben.

6.) *Kálnicki Pál, felesége: Szecsödi Mária.*

Házasságkötés Szokolyán, 1850 október 28. Tanúk: Szabó Pál, Ttes Szabó Lajos Nógrádi megye építési biztosa, eskető lelkész: *Együd István Kis-Vátzi pap.*

Ebből a házasságból sok gyermek született:

1851 november 8: *Béla*. Keresztelte: Együd István Kis-Vátzi pap. Az öregek szerint ez ügyvéd lett.

1852 február 7: *Rozália*. Ker. szülők: Együd István és Szentmihályi Zsófia. Keresztelte: Kálnicki Pál.

1854 március 5: *Lajos*. Keresztszülők: Ttes Szabó Lajos, Ttes Szabó Juliánna.. Keresztelte: Kálnicki Pál.

Ebben a fiában nem sok öröme volt, mert nem akart tanulni, zülött. Végül rongyosan, mint koldust befogadta, akarta, hogy gazdálkodjon, földeket is vett neki, de nem becsülte meg magát. (Szántásközben folyton ezt hajtogatta: Tüled atyám!) Kálnicki kitagadta, nagy betegen jött csak haza és 23 és fél éves korában tüdővészben meghalt. Eltemette: 1877 augusztus 17.

1856 június 7: *Mária, Vilma*. Meghalt: 1856 október 13.

1857 december 14: *Pál* Keresztszülők: Ehman Károly lévai építész és Ehman Klára. Keresztelte: Kálnicki Pál. Meghalt: 1869 július 30.

1859 január 19: *Károly*. Meghalt 1863 december 6.

1861 január 24: *Erzsébet Mária*. Feleségül vette Kovács Márton marosi m. kir. pénzügyi fogalmazó. Tanúk: Kálnicki János, Molnár László. Eskető: *Nagy Mihály* verőcei lelkész.

1862 február 2: *József*. Keresztelte: Kálnicki. Meghalt: 1862 június 24.

1864 január 21: *Ágnes*. Keresztelte: Együd István Kis Vátzi pap.

1865 augusztus 3-án temette el feleségét 36 éves korában. Tüdővészben halt meg, temette: Együd István Kis Vátzi pap.

Kálnicki újból megnősült, hogy hol és mikor, adatot nem találtam.

Második felesége: *Lehoczky Juliánna* volt, kit 1896 július 29.-én kísért ki. Temette: *Nagy Gedeon* diósjenei esperes. 70 éves volt.

A következő évben követte maga Kálnicki is. 1897 február 21.-én, 81 éves korában, végelgyengülésben halt meg. Február 25.-én temette: *Oroszy Jenő* verőcei pap.

7.) *Nagy István, felesége: Vörös Lilla.*

Gyermeük nem született.

Második felesége: *Gaál Hedvig*. Anyaiágon *Algöver* svájci eredet, Bázelen talákoztam Algöverekkel. Gyermeke nem lett a második házasságból sem.

8.) *Makár János, felesége: Kovács Irén Ilona.*

1937 április 28.-án kötött házasságot Budapesten a Kálvin-téri református templomban. Felesége szülei: *Kovács Géza*, salgótarjáni áll. iskola igazgató, és *Nagy Irén*.

1938 január 20.-án született: *Tamás József*, három napot élt. (Tatabánya.)

1944 november 3. Szokolya: *Botond Bulcsu*. Keresztszülők: Nyirő Károly pilismaróti lelképásztor és hitvese: Kovács Margit, Dr. Kovács Zoltán és Kovács Aranka.

1946 július 12, Szokolya: *Zolna, Fruzsina*. Keresztszülők: Purgly Béla, ág. ev., földbirtokos és hitvese: Kovács Judit, ref., Nagy István, ref. és Horváth Margit ref.

1949 június 16, Szokolya: *Abigél Orsolya*. Keresztszülők: Dr. Cserhalmi Mihály és Kapa Annic, Biró Ferenc Hangya főellenőr és hitvese Horváth Kiss Mária, ref. Keresztelő lelkész: Nagy Miklós, perőcsényi s. lelkész.

7.) SZOKOLYAI REFORMÁTUS ISKOLA ÉS TANITÓI

A mohácsivész előtt az iskoláztatásban inkább a kiváltságos osztály gyermekei részesültek, eleinte egyes főúri kastélyokban, várakban,¹ majd káptalani, püspöki vagy kolostori iskolákban; a gazdag civisek, nemesek gyermekei pedig egyes városi iskolákban. A népfiai nagyjából oktatás nélkül maradtak.²

A reformáció behozta a népoktatást, ingyenessé és közkinccsé téve azt mindenki számára.³ A templomok mellett ott voltak az egyházi iskolák, melyekben magyar nyelven (magasabb fokon latinul is), nemzeti szellemben folyt a tanítás, kiváló tanerőkkel, kik külföldön tanultak.⁴

Nagyítás nélkül mondhatjuk, hogy a protestáns egyházaknak személfényeik voltak az iskolák; kicsi és nagy egyházak hőiesen hozták meg értük áldozataikat.

1.) Takáts Sándor: *Rajzok a törökvilágból*. Bpest. 1915. 15. 1., *Theológiai Szaklap*, 1912. 44. 1.

2.) Dr. Flóczy Ernő: *A renaissancekori nevelés története*. Bpest. 1919. 213-216. 1.

3.) Takáts S.: *l.m.* 11. 1., *A reformáció hatása a kultúrára*. *Protestáns Egyházi és Iskolai Lapok*. 1893. 679-80. 1.

4.) *Theológiai Szaklap*. 1912. 44. 1.

Igy volt ez Szokolyán is. A mai iskola területén kell keresnünk a legrégebb iskolát, mely évtizedek folyamán többször renováltatott, így Szalai Mihály idejében 1790 táján. A régi iskola helyett és helyére Kálnicki Pál új iskolát építtet, tanítói lakással egy tető alatt. Hozzákezdének 1864-ben és 1869-ben megkezdik benne a tanítást. Ezt az iskolát alakította át Nagy István kétszoba-konyhás lakássá a másodtanító számára

1905-ben, mikor megépíttette az új iskolát két nagy teremmel és előszobával.

Itt folyt a tanítás az iskola államosításáig: 1948 július 1.

A megmaradt legrégebb feljegyzés szerint 1615-ben *Egyedi Lőrincz* volt az iskolamester. Abban az időben írás-olvasás, számtan, egyházi ének, bibliai történetek, történelem lehettek a tanítás anyagai. A református iskolák voltak országszerte a nemzeti öntudat, hazafias szellem és jellem, valamint tudás műhelyei.

Egykoru feljegyzés alapján csak a tanítók neveit közölhetem, szolgálati idő feltüntetésével nélkülül 1765-ig, innen már az Anyakönyvekből kikutatva pontosabb évszámokat tudok adni.

Erdemes, hogy a nevük megörökíttessék és idéztessék, mert a prédikátorok mellett a lelki ház építői is a magyar nemzeti kultúra apostolai voltak. Sokszor szegénységben, mostoha körülmények között, a létminimmummal küzdve, de a néptől megbecsülve, szeretve és segítve, magyar falunk fényhordozói voltak.

- 1.) *Egyedi Lőrincz* 1615
- 2.) *Szendrei Ferencz*
- 3.) *Szokolai Húrtó János* (a szokolyai Húrtó család őse)
- 4.) *Medgyesi István*
- 5.) *Horvát Márton*
- 6.) *Szántai István*
- 7.) *Onody Görgy*
- 8.) *Szent Györgyvölgyi János* 1724
- 9.) *Gere Sámuel*
- 10.) *Kecskés Albert*
- 11.) *Szathmári Pál*
- 12.) *Szikszai János*
- 13.) *Szent Györgyi Dániel*
- 14.) *Somi András*
- 15.) *Szombati János* (Vácra akarván menni az utban megholt)
- 16.) *Szent Imrei Kiss Sámuel* 1732
- 17.) *Buzi János*
- 18.) *Ramossai István*
- 19.) *Bori Mihály* 1742
- 20.) *Hollósi István*
- 21.) *Öri László*
- 22.) *Orgovány István*
- 23.) *Polgári István*
- 24.) *Sarkadi Görgy* 1763
- 25.) *Drégeli István* 1765–1771
- 26.) *Pap János* 1771–1773
- 27.) *Szunyogi Ötvös István* 1774–1781

- 28.) Szabados János 1782–1783
 29.) Arany József 1784–1785
 30.) Bojthor András 1785–1787
 31.) Major József 1787–1815 Major pap fia. A szokolyai Major Szabó család őse.
 32.) Balogh Mihály 1815–1820
 33.) Molnár Nagy István 1820–1827 III. 5. Meghalt 43 éves korában.
 34.) Sztregovai János 1827–1837 Alattomos uton elment Gödöllőre.
 35.) Silai János, Pápáról jött 1837–1840
 36.) Hamar Dávid 1840–1843
 37.) Nagy Ferenc, Pápáról jött 1844–1879 Felesége Kantsur leánya: Mária.
 38.) Nagy, Lajos, helyettes 1879–1880 X.15.
 39.) Soós Károly, Madról (Komárom m.) 1880 X. 11–1908 X. 1.¹
 40.) Csintalan Aladár, Aranyosról 1909 VII. 1–1914 Somlóvecsére ment.
 41.) Kovács Mihály, a világháboruban hősi halált halt 1916 febr. 26.
 Működését Szokolyán meg sem kezdte.
 42.) Cseh Péter, helyettes 1916 X. 2–1919 VII. 31.
 megválasztott kántortanító 1919 IX. 1–1948 VII. 1.

MÁSODTANITÓK:

- 1.) Nagy Lajos s.tanító 1879–1887 III. 20.
 2.) Tólos József 1905–1908
 3.) Gergely Ferenc 1908–1910
 4.) Cseh Péter 1910 X. 2–1919 VIII. 31.
 5.) Várady Róza 1920 X. 13–1948 VII. 1.
 6.) Szalai Mihály 1943 I. 4–1948 VII. 1.
 7.) Báthori Ferenc 1945 XI. 27–1948 VII. 1.

HELYETTESTANITÓK:

- 1.) Kemenszky Irén 1915–1916
 2.) Dienes Margit 1918–1919
 3.) Koczó Lajos
 4.) id. Labancz László, ig. tanító nagymaorsói pap apja.
 5.) Makár János, lelkép. 1943 XI. 1–1944 V. 15.

1.) Wojtasek Ferenc katolikus tanító beszélt nekem, hogy Soós jó tanító volt, kiváló kántor, olyan erős hanggal rendelkezett, hogy temetésekor egyik falu végéről a másokra elhallatszott az éneklése. Egy hibája volt: szerette az italt s ezért delírium tremens potatorumban halt meg a Balassagyarmati Tébolydában. Hazahozták Szokolyán temették el. Soósnak nagy családja volt, kivált Károly fia, ki Pápán végezte iskoláit, a Theológiát is. Megyeren (Komárom m.) volt először pap, majd Bucsra (Esztergom m. Felvidék mindkettő) hívták meg s 1939-ben a csehszlovákiai egyházmegye esperesévé választották. Egyszer atyja sírjánál találkoztam vele a szokolyai temetőben. Kur Géza historikus és nyelvész, egykori csicsói (Felvidék) lelkipásztor szerint: "Kiemelkedett az átlag emberek közül. Írásai nem voltak irodalmi remekművek, mégis többet értek, mint az elrusztikusodott papoknak keserves kinnyögései. Nem volt költő, de szellemes verseket faragott: az egyházmegye pap-ságát jellemzően kitűnően találó versekben rajzolta meg úgy, hogy annál jobbat a legjobb költő sem írhatott volna."

8.) ÁLLAMOSÍTÁS ELŐTT MŰKÖDŐ TANITÓK ÉLETRAJZI ADATAI

1.) CSEH PÉTER

Született 1889 július 13.-án *Alsócsernáton*, Háromszék megye, Erdély. Tanulmányait szülőfalujában kezdte s Székelykeresztúron folytatta, itt kapott tanítói oklevelet.

Szokolya 1910 október 2.-án választotta meg másodtanítójává, 1919 szeptember 1-től a gyülekezet kántortanítója lett, érdemei elismeréséül igazgatóvá neveztetett ki s mint ilyen működött a református iskolánál 1948 július 1-ig.

Az iskola államosítása után még kilenc évig tanított, 1957 június 15-én ment nyugdíjba, 47 évi szolgálat után.

Megnősült 1922-ben, házasságot kötve *Székely Klárával*, Márta nevű leánygyermekük született.

Cseh Péter majd félévszázadot kitevő tanítói működése alatt generációkat nevelt fel. Jó tanító volt, református egyházát mindig szerető ember. Egyesek különös egyéniségnek tartották, pedig csak ember volt; meleg, érző szívvel, székelyember: *góbé* – mint maga is mondogatta. Mikor sokan elhagytak és megtagadtak, ő ezt nem tudta megtenni. A magyar nemzeti kultúra igaz apostola volt.

2.) VÁRADY RÓZA

Születési ideje ismeretlen, iskoláit *Pápán* a Református Tanítónőképzőben fejezte be. Oklevele megszerzése után Szokolyára került másodtanítósnak, 1920 november 13 s itt tanított 1948 június 15-ig. Az iskola államosítása után a Csákberényi Iskolához távozott.

Várady Róza majdnem 30 évig tanított iskolánknál, jó tanerő volt, jól tanított gyermekeket bocsátott ki keze alól, az egyház missziói munkájában résztvett.

Az, hogy nem ment férjhez s magányos lélek volt, rányomta bélyegét egész lényére és életére, de viszont szíve szeretetét és agya minden tudását szétszította kis tanítványai között.

3.) SZALAY MIHÁLY

Született 1922 július 16.-án *Dunamocson*, a Duna mellett, ma Cseh-szlovákia. Komáromban (Cseh) tanult gimnáziumban (IV. o.), majd a Tanítóképzőben, hol 1942 júniusában nyert oklevelet. A szokolyai református egyház megválasztotta tanítójává s állását 1943 január 4.-én foglalta el. A világháború javában dult s őt is behívták katonai szolgálatra 1943 októberében, majd 1945 április 4.-én francia fogságba esett, honnan 1946 március 15.-én jött haza elcsigázottan, betegen. Betegsége miatt tanítói működését 1946 szeptemberében kezdte meg. Az 1947-48. esztendőben egyházunk szakosította az oktatást a felsőtagozatokban s ő számstant, mértant, fizikát tanított.

Ugyanezt tanított az 1948 július 1-el államosított iskolában is. A Szokolyai Állami Általános Iskola igazgatója: 1955-59, 1960-tól a Tokodaltárói Áll. Általános Iskola igazgatója.

Házasságot kötött 1947 augusztus 24.-én Viszoki Erzsébet állami ovónővel Békéscsabán: két fiugyermekük született: Zoltán és Péter.

1952 augusztusában a budapesti Pedagógiai Főiskolán általános iskolai tanári oklevelet nyert.

Szalay Mihály mint pedagógus kiváló volt, szerette a gyermekeket, éppen ezért a száraz és elvont matematikai tudományt is játszi könnyedséggel adta át nekik.

4.) BÁTHORY FERENC

Született 1919 augusztus 6.-án *Szatmárnémetiben*. Iskoláit a következő helyeken végezte: az elemi iskola 5 osztálya után 1933-40 *Nagyenyeden*, a Bethlen Kollégiumban, 1940-41 *Kolozsváron* az Állami Tanítóképzőben, hol 1941 június 16.-án szerzett tanítói oklevelet.

A világháboruba őt is behívták s csak annak befejezése után kezdhetette el a tanítást.

Szokolyára megválasztattott: 1945-46-ban az I. II. osztályban oktatott 51 létszámmal, összevontan; 1946-47-ben az V.-VII. osztályokban összevontan minden tárgyat tanított, majd 1947-48-ban a szakosított felsőtagozatokban magyart, történelmet és gazdasági gyakorlatokat.

Az államosítás után a szokolyai Állami ált. Iskolában is szaktárgyait tanította három nap, a másik három napon pedig mint *szakfelügyelő* látogatta a szobi járás iskoláit.

Házasságot kötött Szabó Juliannával 1946 december 22.-én Szokolyán, két gyermek született: Enikő és Attila.

1951 augusztusában a budapesti Pedagógiai Főiskolán általános iskolai tanári oklevelet kapott.

Báthory Ferenc jó tanító volt, megnyerő egyéniség, kit tanítványai és az ifjuság is nagyon szeretett; sok előadást rendezett velük szép sikerrel. Ifjusági nevelő munkája igen hasznos volt; a gazdasági gyakorlatok tanításában is.¹

1.) 1848 emlékére 48 gyümölcsfát ültetett a temetőn az ifjakkal.

9.) GYÜLEKEZETI ÉBREDÉS

Szokolya a Drégelypalánki Egyházmegye harmadik legjobb templombajáró gyülekezete volt. Vasárnapi iskolai, ifjusági, nőegyleti, énekkari munkák honosak voltak, szép eredménnyel járva gyümölcsöket is hoztak. A vallásos élet nem hagyott semmi kívánni valót maga után.

A második világháború és a községnél két hétig megakadt front sok áldozatot követelt emberi életekben és anyagiakban, földi javakban. Minden vigasz és minden ujrakezdés csak Istenben volt lehetséges.

A vesztés és elgyötört lelkek boldog találkozása az Igén keresztül Istennel előkészítette a gyülekezeti ébredést, mely egy esti bibliaórán a mi iskolánkban valóban viharos jelenetek között született meg. Ez az ébredés csodálatos lelkieket adó volt épp akkor, mikor megindult a föld s minden mi értéknek számított elveszett. Egy-egy este tíz helyen tartottnk háziistentiszteletet, mindenütt igehirdetéssel. Asszonyok és férfiak hatvanas létszámú csoportban járták velem a falut s vittük a vigasztaló Igét és kálvinista zsoldárt akkor, mikor legnagyobb szükség volt a vigasztalásra és erősítésre. Ez nem tetszett a hivatalos tényezőknek, aknamunkának tartották s ha megszólalt a harang este, azt mondták: "Megszólalt az ellenség hangja."

Az ébredés gyülekezeti munkásokat is termelt ki.

A tanítók államosításával a templom kántor nélkül maradt. Isten adott egy kántort a nép fiai közül: R. Olli Istvánt, ki önszorgalomból megtanult natural az orgonán játszani. Minden Istentiszteleten szépen szólt az ének orgona kísérettel. Fia ifj. Olli István olyan gyülekezeti vegyeskart szervezett és tanított be, hogy gyülekezetemben és más gyülekezetekben is lélekemelően szerepelt.

A gyülekezeti ébredésnek nagy haszna lett: anyagiakban szegények lettünk, de lelkiekben gazdagok. A betiltó parancs sem tudta eloltani ezeket a kicsi lelki tüzeket, a templomhoz és paplakhoz korlátozva, szorítva továbbra is égtek, fényt, meleget, hitet árasztva a gyülekezet megdermedő tagjaiba. Egy hívő és imádkozó közösség maradt ott.

10.) SZOKOLYAI BAPTISTÁK

Nem tartozik szorosan az egyház történetéhez ez a téma, de érinti, mivel a Baptista Egyház tagjai a Református Egyházból váltak ki. Pál tövist hordozott testében, a szokolyai egyház életében a baptisták adattak tövisül. Igen fájdalmas volt ez, de Isten mégis áldásul adta. Sok hibánk miatt született meg, kapott életerőre: mint például gőgösségünk, hidegségünk, szeretetlenségünk, az "egyke bűne" (több kegyelemre van szükségem), az osztályellentét a falun belül (nagygazda, középgazda, kisgazda, munkás), a falak még az én időmben is ledönthetetlenek voltak. A baptisták talán bünösebb emberek voltak mint mi, de tudtak hinni, szeretni és Krisztusban valóban testvérek voltak, mint egy istenfélő család úgy éltek. Ezért tudtak vonzani, téríteni, sokszor erőszakkal is. Én elhordoztam őket szívemben és testvéri cselekedetemben (iskola megnyitása gyermekeik számára) de fájó tövis voltak számomra is, mert mindig a felébredt hivatást vitték el, ahelyett, hogy a katolikusok között térítették volna.

Ezek előrebocsátása után megemlítem, hogy a Baptista Egyház 1893. évben kezdődött.¹ Első prédikátora a helybeli *Bera Makrai* József volt, az ő házánál jöttek össze. Ő nem végzett Szemináriumot (1893-1900).

1.) A História Domus Parochiae Veröcensls is 1893 — 1r.

Öt követte *Varga József*, 1900-1945 -ig volt prédikátor, kinek segítségére képzett prédikátorok jártak ki szolgálni Tahitófaluról így: *Udvarnoki, András, Vass Ferenc, Nyári István. Herjeczki András* 1945-1958 szeptember 30, ő már Szemináriumot végzett, aktív ember volt, ő ideje alatt épült az új *Imaház. Mészáros Kálmán* 1958 október 1-től 1963 április 30 és *Dobner Béla* 1963 május 1-től a jelenlegi prédikátor.

A második összejöveteli helyük volt *Tóth* Andrásné, Szórágy Mária-nál Fő utca 47. szám.

Harmadik helyük 1911-1938 *Varga József* prédikátor háza.

Negyedik a Viski Sándortól vett ház 1938-1948, melyet Imaházzá alakítottak. Később eladták. A modern, szép Imaházat 1948-ban építették fel, 80,800 Forintba került s még az év október 27-én szentelték fel. Az imaház építésénél *Lakati* Ádám gondnok² és *Varga* Sándor, ki 30 éve kántor pénzadásban és munkában is oroszánrészt vállaltak.

A Baptista Gyülekezet lélekszáma volt 1948-ban: 44 és 1963-ban: 60 fő.

Ugy tudom, hogy most meg van a testvéri egyetértés a két gyülekezet közt, mi szép és Istennek is tetsző.

2.) Köszönet *Lakati* Ádámnak az adatszolgáltatásért.

II.) SZOKOLYA KÉT NAGY FIA

A.) MÁNYOKI ÁDÁM

(1673-1757)

Az ősi paplak régies formájában ott áll a Mányoki utca végén, a templom közelségében, hol *Mányoki* Ádám 1673-ban napvilágot látott.¹ Egy élet kezdete sokszor sorsszerűséget hordoz magában az egész élet-tartamra. Így volt ez *Mányoki* életében is; fiatal korában rászakadt a hontalanság s ez végigkísérte egész életén át!

Az a vessző, melyet a szokolyai csalitból vágott utitársul a komáromi, majd győri utra, menekülve szülőivel a háboru borzalmai elől — ecsetté változott át élete későbbi vándorútján. Győrből, mint Doelfer hadbíró-tornok fogadott fia került a németországi *Cellebe* s itt tanult festegetni. Innen Hamburgba ment folytatni tanulmányait. Meg sem melegegett itt, már Berlinben találjuk, hol megkezdte arcképfestői munkásságát. Itt ismerkedett meg *Rákóczi* Ferenc fejedelem feleségével 1707-ben, ki hívta, hogy álljon a fejedelem szolgálatába.

Boldogan ment Magyarországra s itt majdnem három évig működött, mint udvari festő, többször lefestve a fejedelmet. *Rákóczi*ról festett leg-híresebb festménye a Szépművészeti Múzeumban van.

A szabadságharc elvesztése után a fejedelem beajánlotta a lengyel királynak, 1713-ban Varsóban volt *Erős Ágost* udvarában, ki mint szász

1.) Dr. Lázár Béla: *Mányoki Ádám élete és művészete*. Budaest, 1933.
Ráfael Viktorné, *Mányoky Vilma* kézirata. *Mányoky Vilma* Mányoki egyenes leszármozottja.

választófejedelem magával vitte Drezdába is. Mindkét helyen sok arcképet festett s neve mind szélesebb körökben lett ismertté és híressé.

Erezte azonban, hogy a dicsőség és jó fizetés a művész életében csak ideig-óráig való, magyar szíve huzta haza s vágya az volt, hogy idehaza biztosítson magának alapot, megélhetést öregedő napjaira. Ezért is jött haza 1724-ben, hogy a család nemesi levelében biztosított, de elorzott birtokokat visszaszerezze. Ez, királyi ígéret s jó barátok támogatása dacára sem sikerült. Csalóclottan ismét visszament Németországba; 1737-től III. Ágost drezdai udvarában munkálkodott mindaddig, míg 1750-ben, 77 éves korában nyugdíjba nem ment.

Szomoru, szegényes és elhagyatott öregkor várt reá; egyedül élt, nem nőiült meg.

Öregkorát megkeserítették jó szíve és magyar honfitársai, kölcsönt adva nekik, amit sosem látott viszont, pedig mennyire hiányoztak ezek a pénzek élete alkonyán!

Drezdában halt meg 84 éves korában, 1757 augusztus 6.-án. oly szegénységben, hogy hagyatékában annyi pénzt sem találtak, mi tiszteséges temetéséhez elég lett volna.

Drezda földje fogadta be vándor testét.

Magyar lelke és művészete tullepte a földi határokat és korlátokat: a nemzetek közkinceseivé lettek művészi festvényei.

Mányoki a magyar református barokk nagy mestere volt. Ezt hirdeti a szülőház falán emlékét megörökítő mű is! ¹

Mi szokolyaiak boldogok vagyunk, hogy egyházunk és falunk ily világhírességet adott az emberiségnek.

1.) Kisfaludy-Stroblalkotása. melyet 1932 őszén Dr. Karaffláth Jenő kultuszminiszter és Zsoldos Béla főispán jelenlétében lepleztek le.

B.) VISKI JÁNOS (1891-)

A másik kiváló festőművész: *Viski János*. Született Szokolyán 1891 szeptember 18.-án, atyja Viski János, bognármester anyja: Csurja Julianna.

Elemi iskoláit a szokolyai református iskolában végezte, *Soós Károly* volt a tanítója, kiről megjegyezte, hogy bottal verte beléjük a tudományt s a bort jobban szerette mint a gyermeket. Valószínű egypárszor ő is kikapott, mert már iskoláskorában rajzoltatott a tanítási óra alatt. Az egyszerű falusi fiú rajzaira felfigyeltek helybeliek és vidékiek egyaránt s rávették atyját, hogy küldje fel őt Budapestre tovább tanulni, mert tehetség lappang benne.

Igy került 1905-ben, tizennégy éves korában a budapesti *Iparos Rajziskolába*, hol tanára *Kölber Rezső* volt. Tehetségével kitűnt s az *Iparművészeti Főiskola* tanulója lett *Pap Henrik* tanár keze alatt. Tanulmányai sikeres végzetével a *Képzőművészeti Akadémiára* iratkozott be, *Zemplényi Tivadar* volt tanítómestere. Tanulmányait 1905-1912 között

sikeresen elvégezte s már 1913-ban a budapesti tárlatokon festményeivel ismertté tette a nevét.

A világháború kitörése után (1914), őt is csakhamar behívták katonai szolgálatra 1915-ben, végig harcolva a különböző harctereket, szerencsésen hazajött.

A világháború után szorgalmasan készülgetett a tárlatokra, melyeken sikert és elismerést aratott s közben 1920-ban megnősült, feleségül vette: *Juhász Juditot*.

Majd 1923-ban feleségével 6 éves külföldi útra indultak: voltak Braziliában, Uruguayban, Argentínában, Chileben, Peruban, Venezuelában. Spanyolországban és Franciaországban. Budapestre érkeztek 1929-ben.

A budapesti tárlatokon 1944-ig festményeivel nyolc kitüntetést nyert.

Felesége 1959 február 27.-én halt meg Budapesten, 63 éves korában. Gyermekeik nem volt. Szomorúan írta: "*A küzdelem terén magamra maradtam.*"

Viski János nem arcképfestészetével tünt ki, mint *Mányoki*, ő állatfestő volt; lovakat festett kiválóan. *Horthy Miklós* kormányzósága alatt használt ötven pengős bankjegyen *Viski* lovasképe látható. Festett elvéve arcképet is, itt is megmutatkozott tehetsége, egy ilyen festménye birtokomban van, mely egy érsekudkerti menyecskét ábrázol népviseletben.¹

1.) *Viski János* birtokomban lévő sajtákezű önéletrajzi adatai alapján.

12.) A SZOKOLYAI TEMPLOM

Csodálatos, hogy oly sok dulás, pusztítás és erőszakos rombolás (osztrákok) után is annyi építészeti remekmű van hazánkban; gondolok várainkra, kastélyainkra és templomainkra. Építési formáikat tekintve nem beszélhetünk kimondottan magyar stílusról, mert mindig érvényesültek a korabeli európai hatások: a román, majd gót stílus s később barokk. A megmaradt példányok remekművek. Ilyen volt a szokolyai öreg templom is.

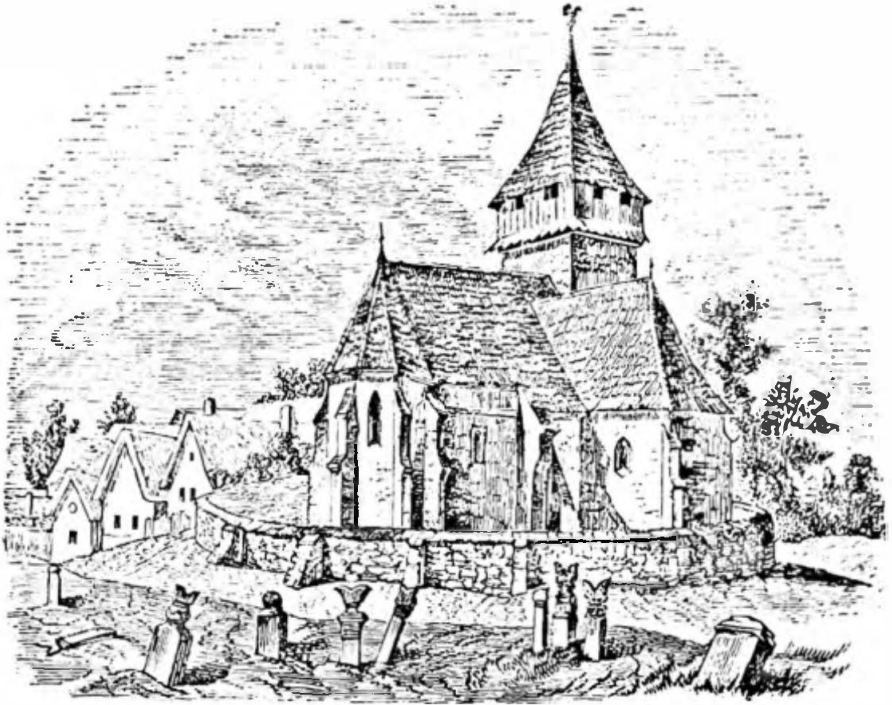
Valószínű a XII. században építették gót stílusban,¹ külső támaszlopokkal, fődélzete és tornya gyönyörű összhangban volt a templom stílusával. A feltevés, hogy cseh husziták építették a XV. században, alaptalan, de hogy bitorolták egy bizonyos ideig *Griska vezér* idején, az lehetséges.² Biztosan már 1598-ban református templom s azóta a vallásüldözések, templomfoglalások, váci püspökség közelsége dacára is mindig református kézen maradt.

Természetesen a századok pusztításai kényszer változtatásokat, sőt toldásokat, maga a reformáció is belső átalakításokat végzett rajta, de el egészen 1858-ig, lebontásáig szép példánya volt a gótsztilu templomépítészetnek.

1.) *Historia Domus Parochiae Veröcensis ab anno 1890.*

Knauz: Magyar Slon. IV. 842. 1.

2.) *Kubinyi-Vahot Imre: Magyarország és Erdély képekben. Pest. 1854. 132. 1.*

Szokolyai öreg templom.

Az első adatunk 1615-ből való, mikor is *Pécsi János* prédikátorságában a török által felgyújtott templomot megépítették. A templom menynyezeti felírását látta és lejegyezte az anyakönyvbe *Nagy Mihály* lelkész (1828-30), sőt *Vahot Imre* is látta még s ez 1854-ben megjelent művében világosan kitűnik.³

A másik adat 1706-ból értesít arról, hogy rácok és németek feldulták a falut, bizonyára a templomot sem kimélték meg.

Gyarmati Angyal János alatt 1732-ben templomtetőt ujitották.

Major János végezte a legtöbb javítást, toldást és átépítést a templomon: így 1759-ben a templom ajtaja elé tornácot épített, 1763-ban új katedrát és prédikátorszéket. Ugyanez évben hatalmas, megismétlődő földrengés rázta meg a templomot, boltozata szakadozni kezdett; épp istentisztelet alatt történt s hívek kiszaladtak a templomból. Renováltatta a templomot, majd 1766-ban a szélviharok által megtépázott tetőt zsindelezte. A gyülekezet növekedésével kicsinynek bizonyult az Isten háza s ezért 1768-ban keleti részében új kart építtetett.

A templom vastag, várszerű kőfallal volt körülveve, melyet 1774-ben javíttatott.

3.) I.m.: 132. 1.

A kőfalon belül volt a temető, mint Vahot írja különös faragásu fejfáival.⁴ Ezt bizonyíthatom én is, mert mikor a mostani templomot renováltattuk 1948-ban toronytól lábazatáig a nagy mészgödör ásásakor több évszázados emberi csontokra bukkantunk.

A képen is látható: a templom egy kis emelkedésen van, Szalai Mihály lépcsőt csináltatott hozzá, 1793-ban zsindelyeztette a széltől megromogált tetőt és tornyot, majd a következő évben tornyot és templomot kívül-belül renováltatta és kimeszeltette.

Az öreg templom már nagyon megviselt volt; boltozata megrepedezett, támfalai is elmozdulhattak, hiába volt már a javíthatása 1828-ban Nagy Mihály és 1833-ban *Árkai Kantsur* András idejében – megérett a lebom-

4.) U. ott.

Szokolyai új templom.

tásra.⁵ Ani *Kálucki* Pál idejében meg is történt, ki a magyar szabadságharc leveretése után alig tíz évre: 1857 elején megindítja a templom-építési mozgalmat; egy év alatt összegyűjtötte a pénzt és építési anyagokat. Az új templomot *Éhman* Károly lévai építész tervezte és építette. Kár, hogy nem az eredeti gót stílusban, de román stílusban. Szép ez a templom is; kelet-nyugati fekvéssel, magas négyszögletű toronnyal, impozáns, nagy; belül hatalmas boltívekkel, négyszögletű oszlopokkal, széles padsorokkal, keleti és nyugati részében vasoszlopokon nyugvó karzatokkal, az utóbbiban egy szép, nagy orgonával. Alaprajza téglalap.

Az új templom kőből épült, a követ Kismaros felé vezető út melletti hegyoldalban bányászták a hívek. Ezt közölte velem idős *Csomó József* (Telek) presbiter, ki édesapjától hallotta.

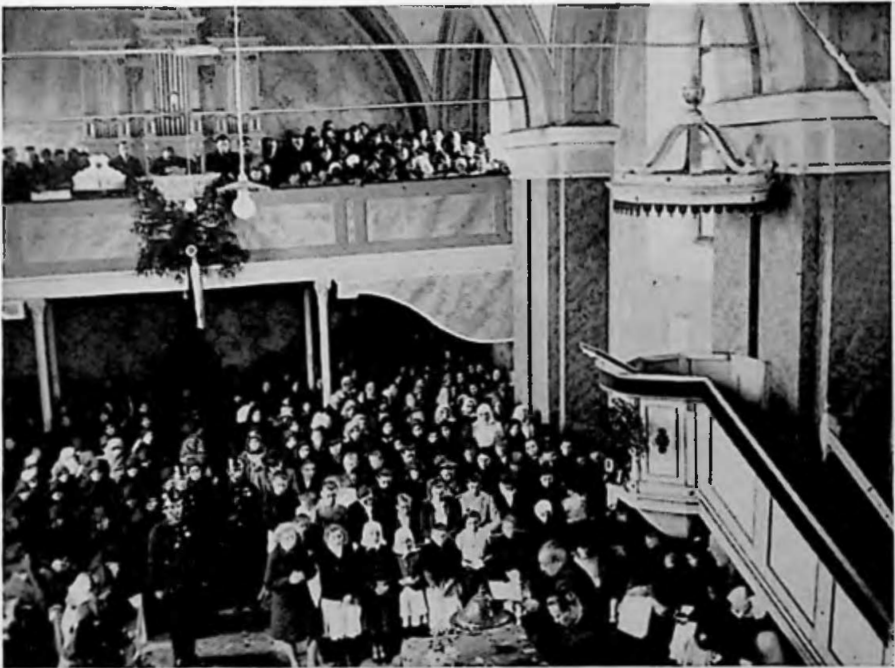
A boltíves mennyezet téglá. Tetőszerkezet fa, melyet cserépszindely borít.

A torony bádogozott, érdekes hagymaalaku. Pirosra festve, a falak ragyogó fehérek, a környezet zöld, a messziről látszó templom hirdeti: itt magyarok laknak.

A második világháborúban Szokolyánál két hétig megakadt a front: templomtorony és iskolai épületek sok aknátalálatot kaptak, az ellenség összetörte az orgonát és padokat.

A hívek áldozatkészsége mindent megújított Isten dicsőségére.

5.) Anyakönyvek. Számadási Könyv. 1858-59.

Szokolyai templom belseje 1942 március 29. Beiktatás.

III.)

NÉPRAJZI MOZAIKOK

Dolgozatomnak ebben a részében Szokolya ethnográfiájával akarok foglalkozni. Eddig az egyház történetéről és életéről írtam, most a nép életéről s egyes eseményekről kívánok szólni, a kettő nagyon összefügg, mert nép nélkül nincs egyház.

Nem végzek uttörő munkát, mert előttem Dr. *Gönyi* Sándor és társai már megtették ezt (1939) s *Bartucz* Lajos: A Néprajzi Múzeum Füzetei 3. számában megjelentette értékes adatgyűjtésüket.¹ Míg ők az 1900-as és régiebb évek dokumentumait gyűjtötték össze, én a két világháború közöttit adom.

Minden változik, a népviselet is, a divat hatása alól nem huzhatja ki magát. Az én időmben már nincsenek *ködmönök*, *cifraszűrök*, *bocskorok*, *darutollas kalapok*, *szőröcsizmák*, *csörgős nőicsizmák*, *kantusok* és *kacamajkák*. A bikkfaing és gatyaviselet is úgy kiment a használatból, hogy csak egy maradt meg divatmutatónak a régi időkből: egy szép szál ember a 80 éves id. *Kristóf* Adám hordta nyaranta mindenki bámulatára.

Jómagam a népviselet barátja voltam, ahol csak lehetett és kellett, mindig mellette szóltam, mert nemcsak nyelvében él a nemzet, de népviseletében is.

Amilyen színes a mi magyar népünk viselete országszerte, éppen olyan változatosan sok a tehetsége; értékes és kimeríthetetlen szellemi örök és lelki kincsek szunnyadnak benne.

1.) ÉPITKEZÉS

Az ősi Szokolya két utcából állott: a mai Fő utcából s ennek közepénél kiszakadó mellékutcából, a Templom utcából, ma Mányoki utca. Az utcák mindkét oldalán házakkal. A házak fecskefészek módjára egymásmögé épültek: a család tagjai nem széledtek szét, de ugyanazon a portán folytatólag építettek maguknak házat, így 3-4 család is lakott egy fontoson. A házak, kamrák, istállók, pajták egy fedél alatt voltak.

A régi kéthelységű (szoba, konyha) faház építkezés az én időmben már mutatóban sem található,² a házakat kőből építették, mely bőven van a határban, polyvássárral rakták és kívül-belül ugyanazzal tapasztották. A tetőszerkezet tölgyfából készült, rajta cserépszindely, de itt-ott még akadt zsuptetős öregház is. A régi házak ablakai kicsik voltak, kb. 50x50 cm. átmérővel, szimpla üvegezéssel. Az én időmben már kezdték

1.) *Bartucz* Lajos: A szokolyai közös gyűjtőút. Budapest. 1939.

2.) U. ott.: 274-75 l.

átépíteni, modernizálni, háromfiókos tükörablakokat raktak be dupla üvegezéssel. A házak kívül-belül fehérre voltak meszelve, az átalakítottak drapp, krém, zöld színű u.n. "parafa" mészvakolást kaptak.

A legtöbb családnak egyszoba-konyhás volt a lakása, a jobbmóduaké kétszobás: előszoba, az volt a diszszoba, ezt nem használták csak valami családi esemény alkalmával, mint pl. keresztelő, lakodalom vagy haláleset: a halottat itt ravatalozták fel. Életük javarésze a konyhában zajlott le: itt főztek, étkeztek, dolgoztak, itt tartózkodtak egész nap, a hátsószobába csak aludni mentek. Régebben a konyha is, szoba is földes volt, később padlózták, a konyhát cementlapokkal lerakták. Hidegpitvar vagyis nyitott konyha az én időmben már csak egy-kettő volt. A földeszobákat sárral mázolták s a fehérfalak lábuzatát sárgasávvá díszítették.

Az előszoba butorzata: az utcára néző ablaknál fiókos kredenc, felette tükör, a két falnál oldalt magasra vetett ágyak, az ágyak végében mindkét oldalon szekrények, a közepén asztal székekkel. Tulipános láda. A konyha butorzata volt: sarokban az asztal padokkal, székekkel, kályha (zománcozott, vas) konyhaszekrény polcokkal s rajtuk fehér porcellántányérok. Néhol a falakon is, meg a hidegpitvar idejéből maradt gerenda-falon is, faragtopolcokon voltak virágos díszítésű magyar tányérok. A hátsószobában falaknál ágyak álltak, közepén asztal székekkel s a két ablak között diván. Sok szobában ott láttam még a régi időből a jellegzetes zöldkályhát, melyet egykor a pitvarból fűtöttek.

Lakásuk gondosan tiszta volt, konyhájuk ragyogott.

A háztetőt úgy építették, hogy a házfalánál lévő téglá vagy cement folyosót védte. A téglajárdát pirosra festették.

A kisajtó és a nagy kapu deszkából készültek, de a tartóoszlopok kőből, némelyikre egy kevés dísz is volt faragva, itt-ott a tulajdonos kezdőbetűivel.

A legtöbb udvaron volt egy kis különálló épület, melyet nyárikonyhának használtak.

A pincék a házak alatt voltak, ajtajuk csak néhány helyen nyílt az utcára.

Házakat jókarban tartották.

2.) FOGLALKOZÁS

A nagyközség derék és szorgalmas népe *földműveléssel* és *állattenyésztéssel* foglalkozott s ehhez rendelkezésére állott 4,000 kat. hold szántó, rét és legelő.

A földet jól művelték, alkalmazták a *hármastörőt*, munkájuknak meg volt a gyümölcse, mert domboldalokról és tetőkről is szépen takarítottak be: búzát, rozsot, árpat, kukoricát és burgonyát. Főterményük a buza és árpa volt (őszi, tavaszi) a kukoricát nem igen szerették, azt tartották, hogy nagyon meghuzza a földet, meg több munka is volt vele, mint az árpával.

Vasekével, ökrökkel, lovakkal szántottak. Vasborona helyett szivesekben használták a maguk készitette tövisboronát és fahengert. Voltak vetőgépek, de szivesen vetettek kézzel is. Kaszával arattak, sarlóval szedték a markot, a kévébe kötött gabonát *csomóba* (félkereszt) rakták. Egy csomóba 13 kéve volt s a legfelsőt *papkévének* hívták. Géppel csépeltek — kettő is volt a faluban — háznál vagy közös szérükön.

Annyi termett, hogy az arató és cséplőgéprész kiadása, saját használatra fenttartott mennyiség s a vetőmag meghagyása után, bőven jutott a váci piacon értékesítésre.

A kenyér és takarmánygabona megőrlésére két malom (Vig és Farkas) állott rendelkezésre s olyan jó lisztet (duplanullás, nullás, kenyér) adtak, hogy a környék népe Szokolyára jött. Utóbb csak két daráló: Kaszap és Varga működött.

Mesterséges takarmányok közül természetiek: a lucernát, lóherét, szarvaskerepet, zabosbükkönyt. Legelterjedtebb volt a lucerna és szarvaskerep, több évig meghagyták takarmány és földjavítás céljából. A lucernában 4 % fehérje volt, állatok hizlalására kiválóan jó.

Voltak *konyhakertek*, nemcsak otthon a házaknál, de kint a mezőkön is, lapos területeken, erek mellett. Termésfeleslegüket piacra vitték vagy télire elraktározták (zsöldségfélék, káposzta, kelkáposzta, Istengyalulta tök, bab, savanyított uborka, paprika, zöldpaprika, uborka) s akkor adták el jó pénzért.

A község határában huzódtak a *gyümölcsös és szőlőskertek*: cseresznye, körte, szilva, alma és diófákkal; margit, konkordia, otheló, nova szőlőtökkel. Juniustól októberig szállították a gyümölcsöt Vácra, Ujpestre, de bőven tettek el a maguk részére is. Télen pedig a megtisztított diót Budapesten értékesítették.

Az említett gazdasági felszereléseken kívül szerszámaik voltak, aso, szivalaku kapa, kiskapa, vasvilla, vasgereblye, nagy fagereblye tarló összetakarítására, kisgereblye, kétkerekű huzható vasgereblye takarmánygyűjtéshez s lóval vontatott vasgereblye, lófogatu kapálóeke, töltőeke. Tővetőkapa, metszőkés, kis kapás bóta, fűrész. Szüretnél: puttony vagy háti, kád, csomoszlófa és keményfából készült sötő. A szokolyai fehérenp elmaradhatatlan szállítóeszköze volt a hátikosár.

Allattenyésztése igen virágzó volt: a vöröstarka szimentáli fajtát szaporították: a borjakat felnevelték, az üszöket utánpótlásra, a tinókat igavonásra és eladásra. Sőt vásárokon megvettek növendékállatokat továbbnevelésre, sovány ökröket hizlalásra s jó áron vitték el a kereskedők nyugateurópai országokba szállítva. A legkisebb gazdának is volt egypár ökre és egy fejőstehene: minden udvarból három-négy tehenet s ugyanannyi növendékállatot hajtottak ki.

Volt tejsarnok, hova naponta több ezer liter tejet vittek, de hagytak maguknak is, használatra vagy megaltatva tejfel és turóként adták el Váccon.

Voltak szép számmal lovasgazdák, még a szegények között is: mezőgazdasági munkájuk végeztével fuvarozni jártak ökrökkel és lovakkal az Uraságnak a közeli erdőségekbe.

Nagy volt *sertésenyésztése*: kiscgazda egy-két hizottlisznót, nagygazda három-négyet vágott egy télen, jutott eladásra soványan és hizottként is.

A gazda udvara, szérüje tele volt baromfiakkal, kacsákkal, libákkal. Saját használatán kívül bőven vitt a piacra. A tollat megfosztották s eladták.

Az én időmben kendert és lent már nem vetettek.

Házifoglalkozásként üzték télen a kosárfonást fűzfavesszőből, szatyorfonást – eladásra is – kukoricacsumából *“ustyábul”*.

3.) RUHÁZKODÁS

A szokolyaiak ruházkodására a környező nemzetiségi falvak nem tudtak befolyást gyakorolni, mindvégig megőrizték magyaros öltözetüket, *Herkely Károly* szerint is: *“a szokolyai és diósjenői viselet közül határozottan a szokolyai látszik eredetibbnek.”*¹ Alábbiakban korok szerint ismertetem a népviseletet. Természetesen a gyermekeknél már nem találjuk meg a régi viseletet.

GYERMEKEK

Hordtak félinget, hátul hasított, kék, rózsaszín, fehér sifonból, lehajtott gallerral, fehér pertlivel megkötve hátul a nyakán. Az ingnyak szélén sling volt. Az ingre adtak kis kötött, ujjas réklit, fejre különböző színű kötött fejkötőt. Pólyát anginból csináltak, tollal bélelték és szépen kikézimunkázott huzatot huztak rá. A huzat rózsaszín, kék és fehér volt.

Háromhónapos korában kivették a gyermeket a pólyából s fehér, kék, rózsaszín kezelélabast adtak rá: lányoknak rózsaszín, fiuknak világoskék. Mikor járt cipőcskét és játszóruhát kapott. Ez egész, ujjas ruha volt, elől nagy zsebbel, lábak közt lehetett gombolni. Később kaptak pántos szövet vagy vászon szoknyát bluzzal, fiuk szövet vagy vászon pántos nadrágot színes ingecskével.

Az *“obonyós”* egybeszabott, derékba ráncolt, hátul gombolós szoknyaruha, melyet fiuk és lányok egykor egyaránt hordtak iskoláskorukig, eltűnt már.²

1.) Bartucz Lajos: Szokolyai közös gyűjtőt. Bpest. 1939. 295. 1.

2.) Úgy emlékszem vissza, hogy Somogyban is hordták a gyerekek az első világháború előtt.

ISKOLÁSOK

A *lányok* hordtak egész ruhát és félruhát is: szoknya, bluzt, télen bordó, sötétkék és másszínű barhett anyagból. Nyáron karton ruha volt

5 ÉVES KISLÁNY:

Sötétkék bluz, kételejű, felül egy kis csipkebetét, piros barhett szoknya, 3 nagy felvarrás rajta, később leereszthető legyen, az alja kék pamuttol cakkozottan kivarrrva, fekete ébélaszt kötény 3 nagy felvarrással, körül kék pamuttol kivarrrva, fekete harisnya, feketebársony magasszárú cipő, kézben fehér zseb-kendő, gyöngyvirág. Ötsoros fehérgyöngy a nyakon hátul szalaggal megkötte.
(1927 tavaszán.)

festő köténnyel. Télen magasszárú fekete cipő, nyáron félcipő. Télen a fejet meleg posztókendővel kötötték be, egyébkor hajadonfőn jártak – s meleg beliner kendőt hordtak.

A *fiúk* kék vagy barna bársony csizmanadrágot, csizmát, barhett inget (bordó, sötétkék), svetttert, rövid prémes kabátot, kucsmát viseltek. Nyáron hosszú vászon nadrágot, cipőt, bolti harisnyát.

Az iskolások életében nagy élmény volt a konfirmáció s az első urvacsoaraosztás, mert beléptek a leányok és legények sorába.

Az első urvacsoarázásra leányok kaptak sötétzöld szoknya-bluz sző-

vetruhát, kötényt pliszézozott fodorral. A többi urvacsorázási alkalmakra: kávészin, sötétkék és fekete szövet szoknya-bluzt.

A fiuk öltözete fekete szövetruha: kabát, mellény, fehér pupling, csizmanadrág és bokszcizma, fekete kalap.

LÁNYOK, FIATAL MENNYECSKÉK

Fehér alszoknyát hármat, négyet hordtak, 4-5 szélesek voltak, egy szél 70-80 cm. széles sifonból, amilyen széles volt az anyag derékban ráncba volt szedve, begallérozva, aljára sling volt varrva, ezt az üzletben vették. Az alszoknyákat keményítették és úgy vasalták ki, aki pergébb akart lenni jobban kikeményítette.

Felsőruha: bluz, szoknya rendszerint egy anyagból volt, de nem egybevarrva. A felszoknyák húzott ráncuak, csak le voltak vasalva s úgy néztek ki, mintha rakottak lettek volna. Anyagjuk: kék és rózsaszin

LEÁNYOK VISELETE:

**Az egyikén nyári virágos delén egészruha bokros ujjal. (Ez már kicsit uras.)
A másikon rózsaszin krepdesinből bluz, szoknya, ugyanabból az anyagból kötény kihimezve. Nyakon varrott csipkegallér, fekete lakkcipő, rózsaszin szemharisnya. (Ez az eredetibb, népies viselet.) (1939 nyarán.)**

selyem, *szövet*: zöld, bordó, kávészin, világoskék, flokon, karton és barhett különböző színekben. Harisnya: fehér, szürke, rózsaszin, drapp, kávészin és feketeselyem. Fekete lüszter pliszérozott fodros félkötény.

Lányok és menyecskek hétköznap hordtak rózsaszin kivarrott szoknyát, télen teniszflanellt, nyáron kartont; mindenki saját maga varrta ki az alját cakkhimzéssel.

A lányok haját középen választották és három ágból egy fonatot készítettek s mindig olyan színű szalag volt bekötve, amilyen színű volt a ruha.

Nyakukon fehér gyöngy volt ötsorosán, hátul szalaggal megkötve (1900-1920), később lógva hordták egysorosán (1930), majd ezüst nyaklánc lóherével jött divatba. (1942.)

Télen is hajadonfőn jártak, nagy berliner kendő volt nyakukban, a hajfonat a kendő, vagy később a fekete bársony rövidkabát felett volt. Télen fekete magasszárú, máskor fekete vagy barna félcipőt, sőt később piros félcipőt is hordtak.

LEÁNYOK VISELETE:

Bordóflokon ruha: bluz, szoknya, fekete lüszterkötény, barna sellyemharisnya, fekete lakkcipő, a hajfonatban bordószalag. Nyakláncot már nem hordtak. (1939 nyara.)

A *fiatal menyecskék* ugyanazt a ruhát viselték, mint lánykorukban, csak később világos szoknyát nem hordtak, csak bluzt pl. fehér, rózsaszín, világoskék. Bordó, zöld, kávészínű, sötétkék szövetszoknyát és hozzá fekete lüszter egészségkötényt. Minden ruhához olyan színű szövet vagy selyem fejkendőt, amilyen a szoknya.

Urvacsorai ruhájuk fekete virágos lamenselyem volt, hozzá fekete selyem fodros félkötény, fekete selyem fejkendő és fekete selyemharisnya. Cipő, mint a lányoké.

Az 1940-es években jött divatba a rövid télikabát, perzsautánzatu fekete plüssbársonyból, vatelelnal, feketeselyem béléssel, Szabó szabó varrta, anyagot Budapesten vették. Leányok és fiatal menyecskék hordták.

Nyáron lányok és menyecskék karton rövidujju bluzt, piros delén, világos kék felsőszoknát, világoskék festőkötényt hordtak és félcipőt.

LEGÉNYEK, EMBEREK, ÖREG ÉS KÖZÉPKORUASSZONYOK, LEÁNYOK VISELETE:

Öregasszonyon bőujju ing, fekete pruszlík, fekete kartonszoknya, sötétkékfestő szakácskötény.

Az asszonyon sötétkék szövetbluz és szoknya, fekete ébélaszt kötény, sötétkék szövetfejkendő apró fehér virágokkal.

A férfin fehér batisztíng, fekete mellény, feketebársony csizmanadrág, magyaros csizma.

Leányon fehér batisztból szoknya, bőujju ingbluz, nyaknál körül fehér széles csipke, magyar pruszlík.

Legényen fehér ing, fekete csizmanadrág, csizma. (1937 nyara.)

MENNYECSKÉK, ÖREGASSZONYOK

Ha a *mennyecske* elérte 40 éves korát, elhagyta a világosruhát és feketebe öltözött. Ünnepi viselet: fekete szövet, sötétkék szövet, fekete kangár virágos, kávészin posztó, fekete selyemcsikos barhett. Ezekhez mindhez fekete kendőt hordtak és négy alsószoknyát.

Télen hétköznap bordó barhett ruha festőköténnyel, zöldposztó fejkendő, nyakba való nagy belinerkendő, magasszáru fekete cipő és drapp patentharisnya.

Nyáron sötétkék festőt és fekete kartont és fekete félcipőt.

Fehér sifonból sipujju inget viseltek keskeny slinggal és pruszlikot hordtak.

Öregasszonyok ünneplő ruhája volt ébélaszt, szatin, klottbarhett, karton apró fehér mintákkal. Egy darabig ünnepi viseletként hordták, ha kopott, hétköznap. Ugyanabból az anyagból volt a bluz, mint a szoknya, de nem egybe varrva. Előfordult, hogy más anyagból volt a bluz, mert az előbb elszakadt, mint a szoknya s akkor vettek másikat. Kötényük fekete ébélasztból, a szélén körül csipkével. Fekete patentharisnya. Nyáron félcipő, télen posztószáru cipő vagy mamusz (papucscipő).

Télen is ugyanazat a ruhát viselték, csak akkor nagy meleg fekete kendőt kötöttek a nyakukba.

Nyáron az öregasszonyok öltözete: fehér bőuju ing és pruszlik, ez szatin vagy fekete kartonból volt. Idősb mennyecskek és öregasszonyok nyáron a templomba is így mentek.

Az öregasszonyok a fejkendő alatt egy vékony kendővel mennyecskenesen kötötték be a fejüket, ha levetik a kendőt ne legyenek hajadon főn. Télen rojtos gácsi kendőt, vasárnap pedig meleg posztókendőt kötöttek a fejükre. A fejkendőbe keménypapír sültöt vágtak, kendőt áll alatt kötötték.

Asszonyok a hajukat kontyba csavarták, a fejhez erősítéshez hajtüt használtak.

Az inget mindenki maga varrta, akinek nem volt gépe, kézzel. Fehér sifonból készült, nem volt rajta gallér, a nyaknál be volt szegve s keskeny horgolás volt rajta, rózsaszin vagy kék pamuttal, eleje visszazszegve a gombnak és gomblyuknak, két zájmedli rajta. Az ujjat bevarrták.

A ruhákra az anyagot úgy vették. Volt, aki meg tudta varrni, vagy ha nem, varrónó varrta. Több volt ilyen a községben: Kollár Julis, S. Szabó Julis, Magyar né Borbás Julis és Varga Sándorné.

Zsebkendőt fehér sifonból készítették aszurozott szélü keskeny horgolással (rózsaszin), vagy kivarrva fehérpamuttal. Kislánykortól öregasszonyig hordták, rátették a zsolttárra s úgy mentek a templomba.

LEGÉNYEK, FÉRFIÁK

A legények ünnepi viselete fekete szövetből készült csizmanadrág, mellény, kabát, szép görbeszáru, magyaros csizma. Hordtak sötétkék és fekete csikos szövetöltönyt: kabáttal, nadrággal, egész vagy fél fekete

ÖREGEK, KÖZÉPKORUAK, FIATALOK KÖZNAPI VISELETE:

Az öregasszonyokon fekete flanelbluz, ugyanabból az anyagból szoknya, szakácskötény sötétkékfestőből, fekete harisnya, cipő. Fejükön feketekendő. A férfin fekete ing, fekete bársony pruszlik és fekete kötött kabát, fekete bársonnyadrág, csizma, sötétkékfestőből melleskötény. (1942 őszén.)

cipővel. Ünnepi ing télen-nyáron: szürke, kék, fehércsikos selyeming. Köznapi barna vagy kék bársonnyadrág, csizma, világos, csikos zefiring, télen sötétkék és bordó barhett ing, kiskabát. Vasárnap fekete prémes rövidkabát, hétköznapra szürke prémes rövidkabát.

Ugyanez volt a fiatal házasemberek öltözete.

EMBEREK, ÖREGEMBEREK

A férfi, ha elérte a 40 évet csak fekete ruhában járt: vasárnap, télen szövetruha, kabát, mellény, csizmanadrág (zsinoros öregeknél), magyar csizma, prémes fekete téli rövidkabát, perzsautánzatu süveg, fekete kangár szövetből készült ing, fehér gombokkal. Nyáron vasárnap fehér inget pruszlikkal, mellény viselték, feketebársony csizmanadrág, csizma. Hétköznap nyáron sötétkék és sötétszürke zefiringet, az öregek fehér, télen pedig mindkétkorbeli fekete barhettinget hordott.

Általános viselet volt hétköznap: fekete ing, rajta fekete bársony pruszlik (ujjatlan mellény), fekete kötött kabát, fekete bársonnyadrág, csizma és széleskarimájú fekete kalap.

A szokolyai embernek legénykorától öregkoráig elmaradhatatlan öltözeke a melleskötény: az időseké sötétkék, a fiatalabbaké világoskék

festőből. Otthon, mezőn hétköznap hordták, még a község házára is azal mentek, legények még a lányosházhoz is, de ha elhagyták a községet, letették.

Az egykor diszes pruszlik leegyszerűsödött úgy a nőknél, mint a férfiaknál, egyszerű fekete gombos volt. Váci szabó készítette.

A lányok néha hordtak bordóhársony, elől magyaros diszítésű pruszlikot.

Innen a gunynevük: szokolyi pruszlik.

A második világháború után a fiatalok kezdték elhagyni őseik viselését, azt hiszem, hogy az idősebbek őrizték csak meg népviseletüket.

Szokolyai férfiak 1929-ben.

4.) ÉTKEZÉS

A szokolyai konyha jóhírnévnek örvendett, el lehet mondani, hogy egyszerűségében is változatos, izletes és tápláló volt. Anya a leányának adta át tudását. Az asszonyok vetélkedtek: ki tud jobban főzni, sütni.

A földmivelés, mezői munkák csak a napi egyszerű főzést engedték

meg: a gazdasszony koradélután hazament a mezőről, hogy elkészítse a vacsorát. Bőségesen főztek, hogy reggelire is jusson. Ebéd kint volt a határban: szalonna, sonka, hagyma, kenyér, gyenge bor: csinger.

Érdekes, kialakult egy heti étrend és attól egy család sem tért el.

Hétfő: Rántott leves, grizes tészta gyümölcsizzel.

Kedd: Kolbászos krumplileves. Pogácsa.

Szerda: Leves, mákos vagy turós dödölle.

Csütörtök: Husleves, sült hus, krumplimártás savanyun.

Péntek: Lencse, bab, borsóleves füstölt hussal.

Szombat: Turós, diós galuska vagy csikorgós haluska.

Vasárnap: Husleves, főtt hus valamiféle zöldséggel, vagy paradicsommártással vagy tormával. Tészta: pogácsa, palacsinta, kalács vagy rétes vagy turóslepény.

Étkezésüket változatossá tette a főtt és szárított gyümölcsök, gombák elraktározása, szőlő és egyéb gyümölcsök télire való tárolása.

A szokolyai asszonyok jól főztek és sütöttek, Tar Eszter olyan finom és kicifrázott lakodalmas tortát sütött, hogy vetekedett a váci cukrászével.

Szokolyaiak viselete ma (1965).

5.) OSZTÁLYOK

Országszerte, falusi és városi viszonylatban beszélhetünk különböző társadalmi osztályokról. Az osztályok között meg volt az elválasztó hátrónal: a gazdagabb és előkelőbb lenézte és nem fogadta be a szegényebbet vagy pór származását. S ha megtörtént, ritka volt, mint a fehérholló. Rang és vagyonsorság emésztette a magyart.

Szokolyán a második világháború előtt négy osztály volt: 1.) munkás, 2.) kiskgazda, 3.) középgazda és 4.) nagygazda. Egyikből a másikba szinte lehetetlen volt bejutni, még násülés által sem, mert ki-ki csak saját körén belül házasodhatott. Voltaképpen a nadrágsziji földeket és az ökröket adták össze s nem a fiatalokat. Ez ösztönös védekezés volt az amugyis kis föld újabb felaprózása ellen. (Persze falusi néptünk politikája sokszor megboszulta magát.)

Különben az osztályok között nem volt ellentét; jó barátságban éltek, egymást megbecsülték.

Maga a református egyház is a testvéries érzést és egyenlőséget igyekezett elplántálni a szivekben: a templomban nem rang és vagyon szerint ültek az emberek, mint másutt, de *korszerint*.

A presbitériumban működésem alatt nemcsak nagygazdák ültek bent, de kiskgazdák, sőt munkások is.

A történelem kegyetlen és fájó ítéletet gyakorolt felettünk: eltörölte az osztályokat.

6.) SZAPORODÁS

A község szaporodása egy évszázad alatt emelkedő tendenciát mutat, különösen a szabadságharc után eltelt 50 esztendő alatt elérte a 300 fős szaporulatot.¹

A két világháború között azonban visszaesett a születések száma, majd a háború befejezte után szinte lecsappant: pl. 1960-ban a halálozások száma: 25, a születéseké: 11.

A gyülekezet lélekszám fogyását okozta a kollektivizálással megindult valóságos népvándorlás is. A fiatalok városokba, ipari centrumokba költöztek jobb munkaalkalmakat keresve.²

Ime Szokolya népesedése a statisztika tükrében:

Az 1854-es lélekszám	894
Az 1878-as	950
Az 1909-es	1,219
Az 1930-as	1,244
Az 1948-as	1,175 ³
Az 1960-as	1,115

- 1.) Természetesen itt csak a reformátusokról van szó, hisz ők az őslakosság leszármazottai. Katholikusok csak beköltöztek s oly kevesen voltak, hogy csak 1894-ben tudtak egy kis templomot építeni kívülről jövő segítséggel.
- 2.) Szentendrén száz család van Hajdu, Bihar és Szabolcs megyéből. Van egy utcásor, ahol tiszta hencsirdal lakik Biharból. Budapest környékén és ipari gócpontokon is ugyanez a helyzet.
- 3.) Az 1943 egyházmegyei jegyzőkönyv adata szerint a lélekszám: 1,232, ezt összehasonlítva az 1948-assal a csökkenés: 57 fő, ez érthető, hisz nemcsak a természetes halál, de a hazánkön átvonuló háború is szedte áldozatait.

Egy nemzet jövője, nagysága minél nagyobb számban születendő gyermekeiben szunnyad. Kár az istenadta szaporodás elé gátakat emelni. Annyi vérveszteségünk volt századok alatt, hogy igazán meg kellene mindent tenni, hogy utolérjük magunkat a többi békét élvezett országokhoz képest.

A letűnt korszak nagy büne: a feudális birtokmaradványok, megakadályozták népünk terjeszkedési lehetőségét: divott országszerte az *egyke* s magyarul falvak néptelenedtek el.

A mult hibáját a jelenben is kerülnünk kell.

7.) ÉLŐ CSALÁDOK — KIHALT CSALÁDOK

A halál mindig arat, természetesen hatványozottabb mértékben, ha a gyermekszületést korlátozzuk, mivel utódok nélkül kihal a család, kitöröltetik neve az élők sorából. Itt adom közre a Szokolyán előforduló családnéveket, amelyek azt mutatják, hogy a lakosság 99 %-ig tiszta magyar, egy-két idegen hangzású (Polyák, Pónikli) benősülés révén került a községbe, de jó magyarok és reformátusok. Megdől *Nemeskéri János* állítása: "Szokolya ethnikai rétegezettsége erősebb faji rétegezettséget fed, amelynek kutatása felette érdekes."¹ Szokolyán nem beszélhetünk "*ethnikai rétegződésről*", mert az őslakóság intaktul megmaradt magyaroknak, a beköltözöttek német és tót nemzetiségűek s mivel katolikusok, izolálódtak a református és magyar többségben lévő tömbtől. Ez az igazság! Imé a családnevek.

ÉLŐ CSALÁDOK:

Biró, Bögér, Csurja, Dobos, Fabi, Fadgyas, Farkas, Hártó, Jakus, Kata, Kánai, Koczó, Kristóf, Lakati, Lénárt, Lózs, Lóska, Magyar, Makrai, Marosi, Marton, Nagy, Oli (egykor Olé), Polyák, Pónikli, Seres, Serfőző, Szabó, Szórád, Tar, Tóth, Verebes, Viski és Varga.

KIHALT CSALÁDOK:

Benkó, Bikkes, Borbás, Borbély, Boros, Fancal, Gere, Gyürki, Hornyos, Kapornai, Kálmán, Király, Kónya, Kovács, Márton, Mezei, Mészáros, Molnár, Palotai, Péczeli, Péter, Pintér, Rác, Sáros, Sós, Szankó, Szokolai, Tordai.

1.) Szokolyai közös gyűjtőtut. Néprajzi Múzeum füzetei. III. Bpest. 1939. 311. 1.

8.) KERESZTELES

Nagy családi esemény volt az első gyermek érkezése ennek külsőleg is kifejezést adtak, mert a keresztelelnél 8-22 keresztanya volt, kik a

templomban körbenálltak az Urasztalánál s mindig a legidősebb keresztanya tartotta viz alá a gyermeket. Második vagy harmadik gyermek születésénél már csak egy keresztanya volt. A keresztapák jelen voltak a keresztelésnél. Az ünnepi szertartást otthon követte a keresztelői lakoma, melyen érdekes, ősidők óta csak az asszonyok vettek részt, a férfiak nem. Az első keresztanya vett babaruhát s a pólyapárnába 100 Pengőt dugott, a többiek 20-50 Pengőt s mindegyik vitt egy tál süteményt és egy üveg bort. A lakoma estig elhúzódott, jól mulattak a menyecskék férfiak nélkül is.

A keresztelés után egy hétre eljött az anya a bábával a templomba hálaadásra. Ezt nevezték egyházkelésnek.

9.) HÁZASSÁGKÖTÉS

A legény udvarlásának házasság lett a vége. A házasulandókat régebben háromszor, ujabban egyszer hirdetik ki a templomban. A lakodalomra sokszor az egész falu hivatalos volt, vőfélyek (mennasszony és vőlegény részéről) hivogattak két vasárnap délután, kalapjukban rozmaring, kezükben színes szalaggal, virággal diszitett mogyorófa pálcá volt, az u.n. *vőfélybot*. Ma meghívókat küldnek ki. Vőfélyek voltak a legény barátai s rokon legények. Tanuk tisztere keresztapát, sógort, nagybácsit vagy vidéki rokont kérték fel. Az esküvő a vasárnap délután 2 órakor kezdődő istentisztelet végén volt. A vőlegényi násznép elment a mennasszonyért, kikérte s előbb mentek a községházára s utána a templomba. Elöl ment a két násznagy rozmaringos almával a kezükben, az én időmben volt mennasszonyvezető és vőlegényvezető s utánuk a koszorúslányok vőfélyekkel párbamentek, majd a násznép. A menetet bezárták a zenészek. Amerre a lakodalmasmenet elhaladt az ajtóban állókat kaláccsal és borral kínálták.

A mennasszony ruhája fehér, rövid rakott szoknya, hosszúju ing-bluz, fehér mirtuszkoszoru a fején, a koszorúslányok rózsaszínű selyemruhában voltak.

A vőlegény öltözete: fekete szövetroha, mely állott kabát, mellényből, csizmanadrágból, csizma, fehérselyem ing, fekete kalap, a gomblyukban egy kis bokréta. A vőfélyek hasonlóan öltözködtek.

Paplakhoz érve, míg az egyik násznagy bement a papot hívni esketni kezében egy üvegborral és fonottkaláccsal, a násznép bevonult a templomba.

Vőlegény a vőfélyekkel az öregek első padjában ültek le, utánuk a többi férfiak; mennasszony a koszorúslányokkal a leányok elsőpadjában s utánuk az asszonysereg.

A násznagyok az Urasztalára egy-egy rozmaringos pirosalmát tettek, egyiket a szertartás végén otthagyták a pap számára.

Istentisztelet végeztével lelkipásztor az Urasztalához ment s ekkor állt ki veleszemben a fiatalpár; a menyasszony jobbján a vőlegénnyel. Esketési szertartás után a templom előtt fogadták a fiatalok a gratulációkat, majd a parókiára mentek a két násznaggyal anyakönyvezés végett.

Megindult a menet muzsikaszóval a lányosházhoz, egy darabig itt mulattak, majd a menyasszonyt a vőlegény szép versben kikérte szüleitől, az egész vendégsereg átment vacsorára a vőlegény házához, de úgy is volt, hogy csak elkisérték a menyasszonyt s visszamentek, tehát két helyen volt a lakodalom. Mikor az ifjupár a házhoz érkezett egyik násznagy áldást kért rájuk.

Lakodalmi menü volt: 1.) Husleves tyuk vagy marhahusból, 2.) Ludaskása, 3.) Tyukpörkölt galuskával, 4.) Sült tyukhus vagy sertéshus, 5.) Sütemények és bor.

Mikor egy-egy fogást behoztak az első vőfény mondott humoros verset tállal a kezében.

Vacsora után megkezdődött a tánc s reggelig tartott.

Éjfél előtt párperccel volt a menyasszonytánc: elsővőfély a kezében egy tállal ezt kiabálta: "Eladó a menyasszony!" Mindenki megtáncoltatta, végül is a vőlegény vette meg egy százast csuztatva a tálba. Éjfélkor levették fejről a mirtuszkoszort és egy szép selyemkendővel bekötötték a fejét menyecsken.

Az ujasszony csak bizonyos idő múlva látogathatta meg szüleit, ha előbb ment el, azt mondták rá, hogy csavargó lesz.

Lakodalmasnép egy része (1939).

10.) TEMETÉS

Halálesetet a harang jelezte és pedig felnőtteknek a nagy harang, fiataloknak a középső harang; nőszemélynek két verset, férfinembelinek három verset huztak. A csendítés hosszúságáról tudták, hogy kihalt meg: gazdag vagy szegény.

Az én időmben már nem volt ravatalozás, a temetkezési vállalkozótól vett koporsóba fektették a halottat ravatalra az elsőszobában, szemfedővel takarták le (öregé fekete, fiatalé fehér) arcát nyitottan hagyták. A koporsófedelét akkor szegezte le az asztalos, mikor a pap megérkezett a házhoz a temetésre, a gyászolók nagy sirása között. Kihozták az udvarra és itt folyt le a temetési szertartás.

A gyászháztól közbenjáróul rokont kértek fel, aki felkereste a papot, megbeszélte a temetés időpontját s életrajzi adatokat adott. A közbenjáró tiszte volt a temetésre hivatgatás: *“Általam kéri Csomó bátyám, sógorom, hogy kedves életetárja, vagy fia, leánya elhalálozott, sziveskedjenek estére a gyászházhoz jönni éneklésre, majd holnap délután 2 óraker a temetésre.”* Akit nem hívtak meg vagy tévedésből kifelejtettek, a legnagyobb sértésnek vette és nem ment el a temetésre. Éppen ezért a közbenjárónak vigyáznia kellett, hogy senki ki ne maradjon. Temetéskor ő ment a tanítóért és papért, parókiáról való elindulásukat csendítés jelezte.

Mint előbb említettem, háztól temettek. Az uton elől ment a közbenjáró a pappal és tanítóval, utánuk férfiak, kik utközben temetési énekeket énekeltek; halottvivők, gyászolók, hozzátartozók s a halotti gyülekezet.

A halottat úgy vitték fekete szentmihálylován vállon váltással; öreget keresztfitai, középidőst komái, fiatal legények és leányok felváltva, a koporsó egyik oldalán leányok fehér vagy rózsaszín ruhába öltözve, virágot vive a kezükben, a másik oldalán fiuk fekete ruhában, csizmásan. Iskolást fiatal legények és lányok vitték ki a temetőbe, a szentmihálylova fehér volt; kisdedet pedig serdüülő fiuk és leányok.

A harangok egész uton zugtak, míg a gyázmenet a temető kapujáig nem ért.

A sirnál végzett szertartás után közbenjáró a pap kezébe adta a kapát, ki egy kapavágás földet szórt a sirba leeresztett koporsóra s a gyülekezet éneklése közben megkezdődött a behantolás. Éneklés végeztével ismét megszólaltak a harangok, míg lelkes haza nem ért.

Öregember sirját ásták keresztfitai, férfiakét, asszonyokét komái, legényekét barátai, leányokét legények, csecsemőét keresztapák. A sirásoknak ebédre ősidők óta sonkát, kenyeret és bort vittek ki.

A sirhantot fejfa, ujabban márvány siremlék jelezte. A fejfák már nem voltak oly diszes faragásuak, mint régen, tölgyfa gömbölyü törzséből készítette Lakati Lajos asztalos négyszögletü oszlopnak kifürészelve, a teteje elgömbölyítve. Ezen a részen csillag volt bevésve. Alatta név, életkor, halálozási dátum.

Szeretteiknek mind többen emeltek szürke és fekete márvány siremléket, ujabban műsirkövet. A régi piszkei vörösmárvány siremlékek betüit beleptte a moha és olvashatatlanok, a sirversek is. 1867-ik évből Verebes István siremlékén ez a vers olvasható:

“Lelkük örvendjen a mennyországban,
Testük pihenjen a föld gyomrában.”

1914-ben Tar János siremlékén:

“A test nyugszik csendesen,
Zugjon felette bár vihar,
A lélek pedig fenn a mennyekben
Örvend Isten fiaival.”

Egy másik kövön:

“Megnyilt a mennyország nekem,
Hol Jézusom szemlélhetem.”

A temetőt a templomtól egy kocsit választja el. A szokolyai nép tiszteletben tartja halottait, gondozza sirjaikat, valóságos virágoskert a temető. Halottitort már nem tartottak.

Elköltözött szeretteik elhalálózási évfordulóján harangoztattak, ezt emlékversnek hívták.

11.) FALUSI ÜNNEPEK

Ahány ház annyi szokás, ahány falu annyiféle ünnep. A magyar falusi ember ünnepe életkörülményei, foglalkozása kiemelkedő pontjai köré csoportosulnak, még az üdvtörténeti ünnepek mellé is odakapcsolja az ő ősi népiüzü ünneplését.

MÁJFA ÜNNEP

A zöld köntösbe öltözött természet, virághimbós fák, csupa ígéret, az ifjuság ünnepe ez, melyet a idősek is boldog emlékezéssel vesznek. Május első szombatján a legények a közeli erdőből fiatal, 4-6 méter magas bükkfákat hoznak be kocsikon, ki-ki kedvese házána kapuoszlopához láncolja, talpát földbe ásva. A májfa különböző színü papirpántlikákkal van feldiszitve, még egy-két üveg borosüveget is akasztanak rá. Egy hét mulva májfadöntéskor az udvarló legényt és barátait vendégül látta a lányosház. Szégyen volt az, ha az eladó lány nem kapott májfát. Volt idő, mikor egy kiserdő költözött be Szokolyára ünnepelni az ifjusággal.

ARATÁSI ÜNNEP

Nem emlékszem rá, hogy valami külső ünnepséget tartottak volna, de belsőt igen: a templomba beköltözött julius első vasárnapján mezőkről a kék buzavirág és pipacs, az Urasztalára kékvázába, az aranyló buza kalászcsokor s ünnepelt a gyülekezet Isten előtt, hálátadva.

KUKORICAFOSZTÁS

“*Gyere el estére, fosztó lesz nálunk!*” így hívták egymást utcán találkozáskor a fosztóba. Egy-egy ilyen este igen kedves szórakozást nyújtott: szállt az ének a szeptemberi hűvösödő éjbe, gyultak a tüzek a fiatalok szívében s szólt a historikus mese az öregek ajkán. A fosztóknak főtt kukoricát vagy főtt gyümölcsöt adtak.

BUCSUK

Mondhatnám református bucsu, semmi katolikus jelleggel! Bucsu nevet adtak neki, voltaképpen *gyülekezeti egyházi* ünnep, mely később *családi találkozási* ünneppé világiasodott, de mindezzel megőrizte az egyházi és vallásos színt.

Az elsőt minden év július 26.-án tartották meg, ha hétköznapra esett is, nem dolgozott senki, templomba ment mindenki Isten oltalmát kérni. 1770 július 26.-án “*délután 2 órakor az égből leszállott tűz miatt megégett 13 ház*” — a falu fele. Nagy volt a pusztulás és veszteség, Major István prédikátor idejében megfogadta a gyülekezet, hogy 150 évig a szerencsétlenség napját Isten-tisztelettel ünneplik meg. Az én időmben már nem tartották.

Minden más ez ünneppel kapcsolatosan mese, 1770-ben egyetlen katolikus sem élt a községben, a reformátusoknak pedig nem ünnep Anna napja.

A másodikat az 1858-i templomszentelés emlékére ünnepelték eleinte augusztus végén, később áttették szeptember első vasárnapjára. Templomozással kezdődik és mulatozással végződik, a bucsui bállal. A szokoliai bucsu híres, messze vidékekről jönnek, nagy vendégséget csapnak családonként, hisz mindegyiknek van 4-5 vendége, sőt több. A rokon Diósjenő fele ájtott az ünnepre “szederinás rétest” enni. Ilyen valójában nem létezett, mert finom mákos és dióskalácsot kaptak a vendégek és turóslepényt. Ez utóbbit nevezték el a jeneiek gunnyból “szederinás rétesnek”, mivel a megművelt szokoliai földeken is sok szederina volt, pedig irtották és tisztították.

SZÜRETI MULATSÁG

A szüret befejeztével október valamelyik vasárnapján tartották meg. Délután az ifjuság nagyszabású felvonulást rendezett: elől magyarruhás lovasbandérium, utána a bíró és felesége (fiatalok) feldiszitett hintón, majd kíséretük népviseletben szekereken, kocsikon szedőhordók és boroshordók, végül a cigányok. Este bál volt a Szövetkezet nagytermében.

DISZNÓTOR

A család nagy ünnepe ez, egy kisebbszerű lakodalom, ahova a rokonság és jóbarátok mind hivatalosak. Ezenkívül kóstolókat küldözgetnek. A vacsora este 6 órakor van, adnak finom huslevest, utána főtt húst

tormával, toroskáposztát, sült húst, kolbászt, véres és májas hurkát, savanyúságot, süteményeket és bort. Jó vacsora, jó bor, kellemes beszélgetés; ez a szokolyai ember társadalmi életének alapja. Fel-felcsendül a magyarnóta is.

FENYÜZKÖDÉS

Karácsonykor megünneplik az Isten testbeötlözésének ünnepét, de másnapján már elmennek "fenyüzködni". A legények felkeresik a leányos-házakat, sokszor még az idősebbek is az asszonyokat s így kérnek engedélyt köszönés után:

"Szabad-e a virágszálat vagy kigyelmedet (ke) megsimogatni?"

A simogatás után süteménnyel és borral kínálják aa fenyüzködőt.

HUSVÉTI LOCSOLÁS

Husvétkor nemcsak a tavasz ébredése, de a Feltámadás is megérinti lelküket, a husvéti evangélium fényében járnak, élnek és temetnek. Husvétmásnapja délután népi szokásuk jegyében telik el. Láttam nemcsak fiatalokat öntözködni, de fiatal házасokat is, szorgalmasan dolgozott a veder és loccsant a víz, mert meg kell öntözni a virágszálat, hogy el ne száradjon. A locsolók pirostojást kaptak, süteménnyel és borral kínálták.

12.) KÖSZÖNTÉS — MEGSZÓLÍTÁS

A szokolyai nép jól nevelt és tisztelettudó. Megadta a tiszteletet kinek mi járt, de el is várta. Ha kintállt portája előtt az utcán, magabiztosan és rátartian fogadta az előtte elhaladó köszöntését. Egy vasárnap végig menni a Főútcán igen hosszadalmas volt, mert mindkét soron kintültek a házak előtti padokon s mindenkit köszönteni kellett.

A jónapot adjon Isten lerövidült: kiálltatok? vagy kiállottak? Beszélgetnek? vagy kiültetek? — köszöntésé, mire a viszontköszöntés volt: ki! S a köszönő ment tovább.

Köszöntési formák tehát:

Jó reggelt adjon Isten komámuram!

Jó napot adjon Isten komámasszony!

Jó estét adjon Isten szomszédasszony!

A belépőt így fogadták: Isten hozta minálunk!

Udvariassági kérdezősi forma: Hogy vannak ketek?

A szülőt szólították: édesatyám, édesanyám.

Nagyszülőt: atyuskám, szülém.

Apóst: apámuram.

Anyóst: anyámasszony.

Divott a magázódás: a fiatalok, kik előbb tegeződtek, komákká és komaasszonyokká lévén: "ke" szólították egymást: *gyűjjön komámuram ke!*

A fiatal házасok már nem magázták egymást.

13.) NÉPSZOKÁSOK

Apáról fiura, anyáról leányra maradt életmegfigyelések, tapasztalatok, gyakorlatok, szokások, melyek mintegy törvényerővel bírnak s ellenük véteni nem kívánatos. Egyes népi szokásukhoz babona is tapad, de legtöbbje századok életbölcességén átszűrődött, kikristályosodott, falusi népi életük törvényévé lett.

Gyermekszülésnél a nehezen szülő asszonyt régen az apa az ágyban keresztüllépte, a gyermek fürdővizébe vasat tettek, hogy erős legyen, a leányéba virágot, hogy szép legyen. Rontás ellen az ingecskét fordítva adták reá.

Luca estélyén fokhagymával kenték be keresztalakban az istálló, ol ajtajait, hogy az állatokat senki meg ne ronthassa. Luca napján fiasukoricát adtak a baromfiaknak, hogy jó tőjjanak s nem varrtak és nem fontak, hogy a tyukok fenekét be ne varrják. A szomszéd favágójáról loptak forgácsot s felszórták a tyukülőre. Az eladóleány főzőkanállal verte az *isztrít* (kiálló padlásereszt) s ha bőven hullt mag a kötényébe: gazdaghoz ment férjhez. Kiseperte az utcára a szemetet s amely irányból a kutya ugatott, arra vitték férjhez. A gyerekek köszönteni járnak s földre lehevernek, hogy a tyukok is jól heverjenek.

Mezőgazdaságban minden vetésnek meg volt a maga ideje s ha lehetett betartották.

Rozsot vetették: augusztus 25-től szeptember 10-ig, őszi búzát: szeptember 15-től október 20-ig, őszi árpát: szeptember 1-től 15-ig. Tavasz árpát márciusban, burgonyát, kukoricát április 1-20-ig, babot Szentgyörgynap előtt vagy után egy héttel. A kerti veteményeket is, ha az idő engedte márciusban elültették. Vetésközben egyik szomszéd hiába szólt a másikhoz, az nem válaszolt.

14.) NÉPKÖLTÉSZET — NÉPZENE

Dincsér Oszkár a *Szokoljai Közös Gyűjtőutban*¹ közreadta ⁸ még általa felkutathatott népköltészeti és népzenei darabokat, ezért ezek uj-boli közlését kerülöm. Igen sajnálom azonban, hogy otlétemkor elfelejtettem összegyűjteni az öregektől az epikai elbeszéléseket és népmeséket, mik bizonyára voltak, de az öregekkel együtt kimultak.

1.) Szokoljai Közös Gyűjtőut, Budapest, 1939. 305-309. 11.

15.) FALUSI DOKTOROK — FALUSI GYÓGYMÓDOK

Egykor a magyar falu doktorai a prédikátor és felesége voltak, kiktől a nép fiai eltanulták a gyógyítást. Nem egy prédikátornak volt füveskönyve, melyet kiadott a nép használatára, gyógyítására.¹

1.) Méllusz Juhász Péter Herbariuma 1578-ban jelent meg. Sajtó alá rendezte az Orvostörténeli Könyvtár megbízásából, Dr. Incze Gábor, Budapest, 1962.

Ugy tűnik nekem, hogy Kálnicki feleségéről találtam feljegyzést, hogy gyógyított, füvesasszony volt.

Tudott dolog, hogy a magyar flóra sok értékes gyógyanyagot tartalmaz.² Hosszu századok kísérletezései és tapasztalatai avattak egyes növényeket gyógynövényekké, melyeket ősi recept szerint elkészítettek s házigyógyszerként használtak eredményesen.

A szokolyaiak sebgyógyításra használják a megszáritott *farkasóma* és *bojtorján* leveleit, melyeket megfőznek; langyos vízében áztatják a sebet. Azonkívül a sebre a *fehértulip* és *utifü* kissé megtört leveleit kötik. Kelésre sózottkenyeret, melyet péppé rágnak, teszik. Foggyökér és inygyulladásakor kamillával öblögettek. Köhögés ellen teátfőztek: *bocfavi-rágból*, *kakukfűből*, *hársfavirágból*. Gyomorzavarok, étvágytalanság esetén *ezerfüvet*, *cintóriát* borba, pálinkába áztatva isszák. Köszvény ellen *tisztesfüvet*, *ezerjót*, *barátalmát*, *bojtorjánt*, *bocfavi-rágot* és *kamillát* főzik meg fürdőnek. A *szénatörek*ből készített vizet is erre a célra használták.

Utés, esés miatt zuzodás érte a testet vagy ficamodás esetén, a dagadt testvészekre ecetesvízes borogatást tettek. Ugyanezt használták láz lehozására is.

A falunak volt orvosa, sőt helybenlakó kiváló állatorvosa is, de ha baj volt a nép gyermekei között, *Bajszos Viski* József segített, ki úgy helyretette a kificamodott testrészt, hogy a doktor sem tudta jobban – ha baj volt a nép állatai között, *Kossuth Kánai* József úgy tudott gyorsan menteni, hogy talán az állatorvos sem jobban.

2.) A magyar gyűszűvirág digitalist, a mákgubó ópumot stb.

16.) A SZOKOLYAI NÉPFAJTA

A szokolyai férfi többségében középtermetű, a nő közép magas termetű, mindkét nemet a rövidfejűség (brachycephalia) és széles-arcúság (euryprosopia) jellemzi. A szokolyai magyarság nagy hasonlatosságot mutat a *matyókh*hoz és a *hetési*¹ magyarokhoz.

A hajszíne férfiaknál világosbarna, nőknél sötétbarna; szemük színe világosbarna és sötétbarna, kisebb számban előfordul a zöld is.

A szokolyaiaknál megállapították: 50 %-ban a *keletbalti* és *alpi*, 25 %-ban a *dinári* és *alföldi* rasszelemeket, kisebb mértékben a *mongol* tipust is.²

1.) Hetés az Őrség és Göcsej között terül el, 14 községből álló terület az ország nyugati határát védő ősrégi gyeplívonon része a honalapítás korából.

2.) Bartucz Lajos: A Szokolyai Közös Gyűjtőút, Budapest, 1939. 310-317. 11.

